HUDOBNÝ ŽIVOT 74

30. IX. 1974
Roč. VI.
2, - Kčs

18

JUBILUJÚCEJ SLOVENSKEJ FILHARMÓNII

„Já sám chci býti Slovenské filharmonii dobrým tátou; řídím ochotně pomáhat, kde moci mohu, a když už mne osud poslal na krásné Slovensko, které mám srdečně rád, chci, aby tu jednou po mně zůstala trvalá stopa v oblasti, kterou po stránce skušeností ovládám víc, než kdokoli druhý u nás.“

VÁCLAV TALICH

Z koncertu

Symbol je očividný. Zavalený prachom
dní, ktoré prežívaš omnoho v sebe menej,
po prstoch stúpaš do koncertnej siene,
kde disciplína tónov s Mozartom, či s Bachom,

ich zákryt dráždivý a poeticky presný
nahor ťa strhuje a inam, do iného.
Nie! Útrapy a trudy nezamieňa nehou,
iba tiež sníma, ktorá omína a tiesni.

Len zmier a jeho múdrosť miesi do údelu,
ktorý ťa má a vieš už, že ho neprekročíš.
Lež v prelúdiu tvojich prižmúrených očí
ten obväz cítim, čo kladie ti jemne k čelu,

keď hraje súmrak, noc a nebo polmesačné,
šialenstvá letných búrok, ukonanú jeseň,
i Teba, Tvoju ťažkú clivotu a tieseň
a dávny nepokoj, ten nepokoj, čo lačne

hryzie ťa plačom zdnuká pre zmar predsavzatí,
čo sa ti rozfŕkli, jak vtáčí kŕdeľ v súre,
jak lístie vo vetre, jak noty v partitúre,
priam ako stovky punktov, ktoré maria sa ti

v privretých očiach tu a vzápätí zasa hentam,
keď zvuky pri zvukoch sa družia do súzvuku.
A ty si tým ty v jeho mnohorukom zhluku,
čím je on, sám sebou, v gestách dirigenta.

Všetko si dostal tým. A všetko z teba dal ti,
velebu katedrál i Boha z nevýsosti,
až po ten chvejúci sa lastovičí chvostík,
ktorý znie v trilkovaní mozartovskej flauty,

víťazstvá v zápoleniach nad sebou a niekým
v kopijach všetkých slákov pri preskoku na cé,
čo sú jak Quijotove roje útočiace
na mlyny veterné, ich rapotavé škreky,

po moc a odhodlanie, s ktorým ideš domov,
až potlesk ustane a veľký luster zhasne.
A do brieždenia budeš podriemkavať na sne
o živej vode vyčarenej z tónov.

Národný umelec LADISLAV NOVOMESKÝ

— Málokto z nás, ktorí sme v roku 1948 stáli pri kolíske SF, si uvedomil akým dôležitým faktorom vo výstavbe slovenskej hudobnej kultúry sa stane toto teleso v priebehu krátkych 25 rokov. Predpokladali sme, že orchester Slovenskej filharmónie bude jedným z mnohých symfonických orchestrov Európy, ktorý bude saturovať potrebu interpretácie najmä svetovej — a príležitostne slovenskej — symfonickej hudby. V priebehu uplynulého štvrťstoročia sme si však postupne vždy viac a viac uvedomili, že jestvovaním SF vďačíme za neuveriteľný rozmach slovenskej symfonickej, vokálnej, ba i komornej tvorby, za formovanie poslucháčov týchto žánrov nielen v Bratislave, ale na území celého Slovenska — s osobitým zreteľom na osadenstvo závodov a škôl, za účinnú propagáciu slovenského interpretačného umenia a slovenskej tvorby doma i v zahraničí, za celý rad vynikajúcich gramofónových nahrávok svetovej a domácej tvorby. Ak k tomu pripočítame znamenité kontakty s najlepšími dirigentami a sólistami z celého sveta, ako aj skvelé úspechy SF a jej zložiek na koncertných pódiách v zahraničí, s radosťou zaznamenávame, že sa prostredníctvom SF dostala slovenská hudobná kultúra do vedomia svetovej hudobnej verejnosti — v podstatne kratšej dobe, a to spôsobom, na ktorý v dejinách hudby niet takmer obdoby.

Pri príležitosti 25. výročia založenia Slovenskej filharmónie ďakujem vedeniu a členom — čo najúprimnejšie — za doteraz vykonanú svedomitú prácu a želám si zo srdca, aby bola SF aj naďalej takým skvelým reprezentantom slovenskej kultúry ako doposiaľ.

Národný umelec, prof. Eugen SUCHOŇ
predseda Prípravného výboru pre založenie SF a Správneho zboru SF

Podnecovateľka hudobného života

Väzby medzi revolučnými premenami spoločenského života a podstatnými zmenami v osudoch hudobného umenia možno v histórii hudby demonštrovať na mnohých príkladoch. Máloktorý z nich však je taký názorný, málokedy bola takáto väzba tak silná a bezprostredná, ako vzťah medzi víťazstvom československého pracujúceho ľudu vo Februári 1948 a prevratnými premenami slovenskej hudobnej kultúry. Jedným z týchto revolučných výdobytkov bolo aj uzákonenie Slovenskej filharmónie už 18. decembra 1948. Rodiaca sa socialistická spoločnosť teda riešila — ako jednu z prvých, naliehavých úloh — vytvorenie telesa, ktorého potreba sa u nás pociťovala už dávno, no pre vznik ktorého chýbali potrebné spoločenské podmienky.

Slovenská filharmónia symbolizovala dovŕšenie dlhoročného úsilia o zabezpečenie podmienok pre rozvoj slovenského hudobného umenia na naozaj profesionálnej báze. Jej vznik preto nebol ani náhodný, ani predčasný. Vynútili si ho také objektívne faktory, ako rozkvet slovenskej hudobnej tvorby — v tom čase zakladateľská generácia modernej slovenskej hudby vstupovala do obdobia svojej umeleckej zrelosti —, dobré výsledky slovenského odborného hudobného školstva, no najmä a predovšetkým — rastúci záujem kultúrnej verejnosti o koncerty symfonickej hudby. Podnecovať a usmerňovať tento spontánny záujem v intenciách kultúrnopolitického programu socialistickej spoločnosti, to bol aj jeden z východiskových zámerov, ktorými bolo motivované uzákonenie Slovenskej filharmónie.

Dr. Ladislav Mokrý, CSc.

Zákon SNR č. 13 poslanie Slovenskej filharmónie určil veľmi presne a dodnes aktuálne. V 2. paragrafe zákona sa hovorí: **„Úlohou Filharmónie je predvádzať na umeleckej úrovni orchestrálne skladby slovenských, českých a iných slovanských, aj svetových skladateľov a tým reprezentovať slovenské hudobné umenie doma aj v cudzine. V rámci tejto úlohy Filharmónia šíri znalosť hudobnej tvorby a oboznamuje s hudobným umením mládež a široké vrstvy pracujúceho ľudu, a tak prispieva k dvíhaniu všeobecnej úrovne umeleckej kultúry“.**

Slovenská filharmónia začala toto svoje poslanie plniť 27. októbra 1949, kedy ju na prvom koncerte v Slovenskom národnom divadle predstavil verejnosti vtedajší povereník školstva, vied a umení Ladislav Novomeský — je takrečeno symbolické, že spolu s ním podpísali zákon SNR o Slovenskej filharmónii ďalšie vedúce osobnosti, stojace na čele socialistickej revolúcie u nás — Antonín Zápotocký, Karol Šmidke a Gustáv Husák.

Od prvého koncertu orchestra Slovenskej filharmónie v tieto dni uplynie dvadsaťpäť rokov — štvrťstoročie, ktoré nás priamo nabáda zamyslieť sa nad tým, ako Slovenská filharmónia plnila úlohy, ktoré jej vytýčil zákon, i očakávania, ktoré s ňou spájala naša kultúrna verejnosť, tak žičlivo a radostne prijímajúca Slovenskú filharmóniu 27. októbra 1949.

Je teda príležitosť i dôvod na bilanciu. K nej patrí ponajprv konštatovanie, že aj keď — najmä v začiatkoch Filharmónie — bolo treba prekonať mnoho ťažkostí, ale aj pochybností a nedôvery, Slovenská filharmónia mala (vďaka všestrannej podpore socialistického štátu) priaznivé predpoklady pre rozvoj orchestra a plnenie svojho poslania. Nemusela preto prekonávať ťažkosti, s akými dlho zápasila napríklad Česká filharmónia, alebo orchester FOK, v tieto dni oslavujúci svoje 40. výročie.

Slovenská filharmónia sa za svoje prvé štvrťstoročie tešila aj dobrej spolupráci a podpore zo strany slovenských skladateľov a koncertných umelcov. Zostane historickým faktom, že práve skladatelia sa najviac zasadzovali o jej založenie a — napríklad — aj vo svojom pofebruárovom programe (prijatom na zjazde v Trenčianskych Tepliciach a Dubodieli) potrebu založenia takéhoto orchestra nástojčivo formulovali. Nemožno zabudnúť ani na to, že predsedom Prípravného výboru SF bol prof. Eugen Suchoň a jej prvým riaditeľom ďalší významný slovenský skladateľ Dezider Kardoš. Na druhej strane môže sa Slovenská filharmónia pochváliť bohatými dokladmi o svojom stálom záujme o šírenie najlepších hodnôt slovenskej tvorby doma i v zahraničí, na koncertných pódiách i formou rozhlasových, televíznych i gramofónových nahrávok. Osudy našej tvorby a Filharmónie sú preto od roku 1949 bezprostredne spojené.

Za 25 rokov uskutočnila Slovenská filharmónia takmer 2200 koncertov. Ich prostredníctvom zabezpečovala nielen svoj ustavičný rast, ale aj svoje hlavné umelecké úlohy. V spolupráci s domácimi i zahraničnými dirigentmi a sólistami po prvý raz v histórii slovenskej hudobnej kultúry kládla základy pravidelného koncertného života nielen v Bratisla-

(Pokračovanie na 2. str.)

Z galérie bývalých riaditeľov SF: Ing. Július Letňan, prof. Dezider Kardoš, prof. Ján Strelec.
Snímka: E. Remp

ČO ZNAMENÁ PRE MŇA: BYŤ ČLENOM ORCHESTRA SLOVENSKEJ FILHARMÓNIE?

Predovšetkým: veľkú česť, zodpovednosť a radosť z povolania. Áno, z povolania, pretože byť členom orchestra SF znamená v potu tváre uspokojovať citové a vôľové nároky dirigenta a cez svoje city, vôľu a technické majstrovstvo hry na nástroji prispievať k estetickému a morálnemu obohateniu poslucháča, orchestra a seba samého. Myslím si, že dostať sa do tak kvalitného telesa, je jednou z najvyšších mét pre každého absolventa Konzervatória, či Vysokej školy múzických umení. Je len samozrejmé, že práca v tomto prvom národnom hudobnom telese kladie najvyššie nároky nielen na technickú pripravenosť člena orchestra. Dôležité je, aby sa každý svojim spôsobom zapojil do vytvárania skutočne tvorivej atmosféry. Tie stovky, ba tisíce hodín, strávených v spoločnej práci, umožňujú aj mladému členovi, aby sa zžil s ľuďmi rôznych povah, temperamentov a nárokov na osobný kontakt. Umožňujú, aby v krátkom čase pochopil, že mrzutosť, nevraživosť, háda vosť, primadonstvo v tomto kolektíve nemajú miesto. Umožňujú poznať, že sa často za ironickým, niekedy až recesistickým postojom schováva citlivý, k sebe nanajvýš náročný človek-umelec. Dovoľujú spoznať, že vlastný omyl, kiks (neopraviteľný a nenahraditeľný nepodarok) nemrzí len jeho, ale poškodí celý orchester a mrzí celý kolektív, dovoľujú však prežiť aj tie prekrásne chvíle, kedy sa vďaka úspechu celého orchestra a vlastného pocitu dobre vykonanej tvorivej práce vytvorí atmosféra ťažko popisateľnej radosti, optimizmu a elánu. Dôležité je, že tieto momenty prichádzajú stále častejšie, napriek zaťaženiu a nárokom, ktorě dosahujú prakticky maximálne možné hranice. Takéto chvíle sa vrývajú nezmazateľne do pamäti a muzikant na ne dokáže spomínať aj desať rokov.

Podobné problémy by však mali byť námetom pre psychologickú štúdiu, a preto sa vrátim k téme. Práca v prvom hudobnom telese je zodpovedná, zaujímavá a vyčerpávajúca. Predstavy laikov o ľahkosti povolania sú síce žiaduce — nemôžeme predsa hrať Mozarta so sprievodnými znakmi ťažko pracujúcej brigády — často však skresľujú pohľad verejnosti na člena orchestra. Veta: „Ti sa majú, cestujú si po celom svete a hrajú si" — znamená desaťtisíce kilometrov — prevažne v autobusoch, hoteloch, koncertných sieňach, autobusoch, atď. Nehovoriac o zodpovednej reprezentácii socialistického reprodukčného umenia. Je to však práca zodpovedná, na vysokej úrovni, je to povolanie vyžadujúce si celého človeka-umelca. Je to fyzicky náročná, stredoškolsky oceňovaná práca, vykonávaná po šiestich, až desiatich rokoch odborného vzdelania, s výsledkami a nárokmi špičkovej vysokoškolskej úrovne. Je to povolanie, ktoré prirastie k srdcu.

JURAJ PETROVIČ, člen orchestra SF

Z kroniky

Ján 1948 — Ladislav Novomeský menuje Prípravný výbor Slovenskej filharmónie, ktorého predsedom je prof. Eugen Suchoň, podpredsedom Ján Strelec.

18. decembra 1948 — Slovenská národná rada schválila zákon o Slovenskej filharmónii.

1. januára 1949 — Zákon nadobudol platnosť.

29. júna 1949 — Schôdza Prípravného výboru SF, na ktorej sa zúčastnil L. Novomeský a Václav Talich.

15. júna 1949 — Poverenícvo školstva, vied a umení vydalo prvých 25 dekrétov členom SF, ktoré podpísal prof. Ján Strelec.

2. septembra 1949 — Slávnostná schôdza všetkých zamestnancov SF, ktorou sa oficiálne začala činnosť telesa. V ten istý deň bol prijatý do služieb SF Ing. Július Letňan, ako administratívny vedúci Filharmónie.

27. októbra 1949 — Slávnostný otváracl koncert veľkého symfonického orchestra SF pod taktovkou dr. Ľudovíta Rajtera. Koncert bol v SND.

18. novembra 1949 — Prvý koncert komorného orchestra pod taktovkou Václava Talicha bol v koncertnej sieni Poverenícva vnútra.

20. mája 1950 — Prvý z troch koncertov I. medzinárodnej hudobnej jari, na ktorom účinkoval veľký symfonický orchester pod taktovkou maďarského dirigenta Lászlo Somogyiho — s maďarskou klaviristkou Annie Fischerovou.

27. marca 1950 — Je menovaný správny zbor Slovenskej filharmónie, ktorému predsedal Eugen Suchoň. Tento kolektívny orgán riadil SF do marca 1952.

1. marca 1952 — Za riaditeľa SF je menovaný Dezider Kardoš.

Rok 1953 — Za sólistov SF boli menovaní: klavirista Michal Karin, huslista Tibor Gašparek a violončelista Albín Berky.

1. novembra 1954 — Za dočasného riaditeľa bol menovaný člen orchestra Bohumil Trnečka.

Rok 1955 — Novým riaditeľom SF sa stal prof. Ján Strelec.

1. januára 1957 — Do SF bol včlenený Miešaný zbor Čs. rozhlasu so svojím zbormajstrom Jánom Máriom Dobrodinským.

Rok 1960 — Z funkcie riaditeľa odchádza prof. Ján Strelec.

1. januára 1961 — Ladislav Slovák sa stal umeleckým šéfom telies a riaditeľom SF.

1. mája 1961 — Slovenská filharmónia dostala Rad práce.

19. októbra 1961 — Prvý koncert SKO, zloženého z členov orchestra SF. Umelecký vedúci Bohdan Warchal.

1. mája 1968 — Slovenská filharmónia vyznamenaná Štátnou cenou Klementa Gottwalda.

1. novembra 1968 — Slovenské kvarteto je prijčlenené k SF.

Rok 1968 — Riaditeľom SF sa stáva dr. Ladislav Mokrý, CSc. —r—

Podnecovateľka hudobného života

(Dokončenie z 1. str.)

ve, ale aj na vidieku. Mnoho iniciatív v našej hudobnej kultúre uplynulých rokov je priamo spojených s touto koncertnou činnosťou — v 50. rokoch Hudobné letá pracujúcich, Bratislavská jar, účasť na festivaloch v Piešťanoch a v Trenčianskych Tepliciach, bratislavské koncerty pre závody, výchovné koncerty a od roku 1965 medzinárodný hudobný festival Bratislavské hudobné slávnosti, založený na pôde SF a dodnes s ňou priamo spojený.

To všetko by však nebolo možné len vďaka vysokej úrovni telesa samotného. Za rovnako závažný faktor treba považovať to, že okolo Slovenskej filharmónie sa sformovalo stále vyspelejšie a náročnejšie publikum. Existencia tohoto nového, v nových spoločenských podmienkach sformovaného publika — podstatnú časť tvorí mládež a návštevníci zo závodov — je jedným z podstatných socio-hudobných faktorov našej súčasnej hudobnej kultúry.

Slovenská filharmónia sa od svojho vzniku programove hlásila k spolupráci s bratskými hudobnými kultúrami socialistických krajín. Aj v tomto smere bola neraz vzorom ostatným československým telesám. Stačí spomenúť na takrečeno tradične blízky vzťah k tvorbe D. D. Šostakoviča, o ktorý sa rozhodujúcou mierou pričinil terajší šéfdirigent orchestra zasl. umelec Ladislav Slovák.

Je pritom prirodzené, že v dňoch 25. výročia budeme — filharmonici i návštevníci ich koncertov — spomínať najmä na krásne zážitky, ktoré nám Slovenská filharmónia darovala v spolupráci s veľkými osobnosťami i mladými začínajúcimi umelcami — od koncertov nezabudnuteľného Václava Talicha, až po najnovšie zážitky napr. so Sergiu Celibidachem, od Emila Gilelsa po bratislavský debut Petra Toperczera. To všetko však už nie je spojené len s orchestrom Slovenskej filharmónie, ale aj s umelcami a telesami, ktoré sa postupne k Filharmónii pridružili. Dnes Slovenská filharmónia ako umelecký ústav združuje rovnomenný **orchester, Slovenský filharmonický zbor, Slovenský komorný orchester, Slovenské kvarteto** a sólistov zasl. umelkyňu **Kláru Havlíkovú**, doc. dr. **Ferdinanda Klindu** a **Petra Toperczera**. Táto Slovenská filharmónia — s orchestrom ako materským telesom — má prirodzene oveľa bohatšie možnosti slúžiť najvyšším hodnotám hudobného umenia doma a dôstojne reprezentovať našu socialistickú kultúru v zahraničí než mal orchester v roku 1949. No aj tak platí, že práve orchester SF je hlavným nositeľom úloh, ktoré stoja pred slovenskými profesionálnymi hudobnými telesami.

Je pritom radostné, že Slovenská filharmónia svoje 25. výročie neoslavuje sama. V uplynulých rokoch vyrastal ďalší, veľmi ambiciózny orchester v metropole východného Slovenska, košická Štátna filharmónia. A práve v týchto dňoch začína svoju činnosť Štátny komorný orchester v Žiline. Rodina slovenských orchestrálnych telies — nezabúdame prirodzene ani na jej dovena, Symfonický orchester Čs. rozhlasu s jeho mimoriadnymi zásluhami v rozhlasovom vysielaní — je dnes bohatá a veľmi životaschopná. Slovenská filharmónia chce i naďalej byť jej pýchou a vzorom.

LADISLAV MOKRÝ,
riaditeľ SF

Najkrajšie zážitky so SF

...s touto otázkou sme sa obrátili na niektorých členov Slovenskej filharmónie. A tu je paleta spomienok:

VLADIMÍR HORVÁTH, vedúci koncertnej prevádzky:

— Nemám najkrajší zážitok — mám iba veľa krásnych a milých zážitkov. Všetky sú mi rovnako vzácne. Či je to už radosť z prvého vystúpenia SF na významnom koncertnom pódiu v zahraničí, t. j. v Palais des Beaux-Arts v Bruseli, kde 2000 návštevníkov navyknutých na svetové orchestre, nadšene tlieskalo vtedy ešte neznámemu telesu, ale i spomienky na vystúpenia v takých metropolách akými sú Moskva, Leningrad, Viedeň, Salzburg, Berlín a ďalšie mestá 16 európskych štátov, v ktorých prejavilo publikum svoj obdiv búrlivými ováciami. Boli to nezabudnuteľné a dojímavé chvíle. Ku krásnym zážitkom patria aj osobné stretnutia s významnými umelcami — najmä s tými, u ktorých okrem umeleckého majstrovstva vyžarovala ľudskosť, srdečnosť a úprimné priateľstvo. Či to už bol Igor Oistrach, Carlo Zecchi, Viktor Dubrovský, Daniel Šafran, Djura Jakšič, Vladimír Spivakov a iní. No k mojim pekným chvíľam patria aj vypredané koncerty doma a to najmä prekvapujúca odozva pri prvom pokuse usporiadať koncerty pre závody. Za tieto šťastné roky strávené v SF ďakujem a tešim sa na tie ďalšie...

VOJTECH GABRIEL, zasl. umelec, prvý koncertný majster SF:

— Ako jeden zo zakladajúcich členov telesa si spomínam na rôzne hodnotné umelecké zážitky. Tým prvým bol hneď otvárací koncert Slovenskej filharmónie pod taktovkou národného umelca Václava Talicha, ako šéfdirigenta tohto mladého telesa. Nezabudnuteľným dojmom na mňa zapôsobilo i naštudovanie IX. symfónie Beethovena V. Talichom. Neskôr sa v SF striedali za dirigentským pultom zahraniční a významní naši dirigenti. Spomeniem tak Hermanna Abendrotha, Jánosa Ferencsika, Deana Dixona, Carla Zecchiho, Roberta Benziho, ale i nášho Ladislava Slováka, Václava Smetáčka, Zdeňka Košlera. Títo dali SF umelecké smerovanie a ich koncerty boli zážitkom nielen pre členov telesa, no najmä pre hudobnú verejnosť. Zvlášť spomínam na vystúpenia počas festivalu Pražská jar pod taktovkou Dixona a Celibidakeho. V mysli mi zostala i práca s Jánosom Ferencsikom nad oratóriom F. Liszta Svätá Alžbeta, ktorú sme realizovali pre zahraničie na gramoplatni. Skutočným zážitkom boli dva koncerty s II. Mahlerovou symfóniou v naštudovaní zasl. umelca Z. Košlera. Činom bolo i uvedenie Verdiho Requiem pod taktovkou zasl. umelca Tibora Frešu, ktorý by si zaslúžil aj častejšie pozvanie k dirigentskému pultu SF. A napokon — najživšou spomienkou je uvedenie kantáty Prokofieva Alexander Nevský so Slovenským filharmonickým zborom, ktoré uviedol zasl. umelec Ladislav Slovák dňa 14. XI. 1973 a na Pražskej jari.

Ing. MÁRIA ŠUFLIARSKA, členka SFZ, zasl. členka SF:

— Keď oslavujeme 25. výročie Slovenskej filharmónie, ktorá dnes okrem orchestra zahrňuje v sebe i Slovenský filharmonický zbor, Slovenský komorný orchester a Slovenské kvarteto, prichodí mi načrieť do minulosti a pospomínať si na začiatky existencie nášho telesa. Nadšenie a láska, s akou sme pristupovali k štúdiu diel ako aj riešenie otázok organizačného charakteru, dramaturgie — to všetko bolo zárukou, že teleso bude napredovať. Významným momentom bolo pre nás uvedenie IX. symfónie Beethovena v r. 1952, na ktoré spomína i koncertný majster Vojtech Gabriel. Jeho príchod na skúšky sme očakávali s napätím. Osobnosť Talicha nútila všetkých účinkujúcich k maximálnemu výkonu. Je len samozrejmé, že koncerty končili veľkými ováciami. Deviatu symfóniu sme uviedli v Bratislave štyrikrát a na festivale pracujúcich v Košiciach — takisto pod taktovkou Talicha.

ALOJZ NEMEC, koncertný majster:

— Ak 25 rokov znamená pre umelecké teleso naozaj ranný vek, pre mnohých jeho členov je to väčšia časť životnej umeleckej dráhy. Bolo by možné o mnohom si pohovoriť a zaspomínať. No nám bola položená otázka, ktorá sa viaže na príjemné spomienky a zážitky. Počas môjho pôsobenia som si uchoval ako jedinečný a trvalý zážitok — pracovnú atmosféru, ktorá bola v SF v jej počiatočnom období. Napriek pracovným podmienkam, ktoré sa s tými dnešnými nedajú porovnávať, vyžarovala z každého jednotlivého člena obrovská a zdravá umelecká ctižiadosť, pracovné nadšenie, entuziazmus a snaha prispieť k čo najdokonalejšej interpretácii diel. Nemožno pritom nespomenúť inšpirátora tohto nebývalého umeleckého diania — národného umelca Václava Talicha, ktorý veľkosťou a silou svojej umeleckej osobnosti vedel strhnúť a zmobilizovať celý kolektív k vynikajúcim umeleckým výkonom. Hrať pod jeho taktovkou bolo nezabudnuteľným zážitkom. A nielen na koncertoch — i na skúškach. To slávne „talichovské obdobie" v našom orchestri história trvalo zaznamenala a zhodnotila. Osobne by som si prial, aby v nasledujúcej štvrťstoročnici nás trvale sprevádzalo to nadšenie a vôľa slúžiť slovenskej hudobnej kultúre ako pri zrode a počiatkoch SF.

Dr. MIKULÁŠ KRESÁK, huslista, člen orchestra SF:

— Najkrajšou a najvzácnejšou devízou každej mladosti sú ideály, túžby a plány, ešte neskalené trpkými skúsenosťami reálneho života. Pod zorným uhlom tejto myšlienky sa aj ja najradšej vraciam do neopakovateľnej atmosféry prvých rokov SF. Pre nás — nepatrnú hŕstku mladých slovenských hudobníkov, ktorí sme mali to šťastie, že sme stáli pri jej kolíske, sa stal fakt zrodu prvého slovenského profesionálneho orchestra v prvom rade uskutočnením túžob všetkých predchádzajúcich generácií, ktorým ležala na srdci budúcnosť slovenskej hudby. Zo všetkých stoviek úspeš-

(Pokračovanie na 8. str.)

Ladislav Slovák,
zaslúžilý umelec

„Věřím pevně ve Vaše nadání i ve Vaši cílevědomou vůli. Budete se muset asi často potýkat se svým okolím a bojovat pro vítězství umělecké pravdy. Nepovolte a nehleďte si usnadnit své povolání v otázkach a situacích, kde kompromisu není třeba, kde by ste ustupoval jen z určitého pohodlnictví. Ke svým spolupracovníkům buďte laskavý, výtky, kterých je nevyhnutně zapotřebí, činěte tak, aby dotyčný neměl nikdy pocit osobní zaujatosti, ale cítil, že jste veden výhradně ideou co možná nejdokonalejšího provedení svěřeného díla. Sám nejpokornější sluha umění, buďte ostatním vzorem, jak lze poctivou prací odosobnit, jak lze přes lidi hledět k cíli, ve Vašem případe k dokonalému splnění toho, k čemu Vás zavazuje autor a jeho partitura.

Přeju Vám do života nezlomnou vytrvalost, neumdlévající píli. Schumann kdesi říká, že nadání je vlastně píle. Ne docela, ale jiste hodně! Přeji Vám ovšem i potřebnou porci štěstí, které by Vám dopřálo stát na místech, která by usnadňovala Váš růst a rozvoj, aniž by Vás nutila k zbytečnému a neužitečnému utrácení sil. A nechci zapomenout i na hlavní předpoklad všeho lidského snažení: na pevné zdraví.“

V. Talich v liste L. Slovákovi

Meno LADISLAVA SLOVÁKA je dnes už nerozlučne spojené s pojmom Slovenskej filharmónie. Umelcovo nedávne jubileum (10. IX. sa dožil 55 rokov) je príležitosťou zamyslieť sa nad jeho osobnosťou a postavením v slovenskom hudobnom živote. Húževnatá a cieľavedomá povaha, nekompromisný postoj v umeleckých otázkach, tvrdá práca a čo možno najvyššie nároky na seba i na spolupracovníkov charakterizujú jeho doterajší ľudský i umelecký vývoj. Od založenia a dlhoročného vedenia Miešaného zboru Čs. rozhlasu (dnešného Slovenského filharmonického zboru) cez vedenie Symfonického orchestra Čs. rozhlasu, až po funkciu šéfdirigenta Slovenskej filharmónie od r. 1961 a Symfonického orchestra FOK v Prahe (od r. 1972) vinie sa Slovákova umelecká dráha, popretkávaná nemenej významnými medzihrami: okrem individuálnej koncertnej činnosti doma i za hranicami je to jeho spolupráca s Českou filharmóniou (o. i. zájazd okolo sveta), s operou ND v Prahe (Martinů: Grécke pašie) a dlhodobé koncertné zájazdy v Austrálii. Odvšadiaľ si tento energický, svojrázny dirigent priniesol slová chvály a uznania, čím prispel k dobrému menu nášho umenia v zahraničí.

Nemenej významná je však jeho práca doma: založenie prvého profesionálneho speváckeho zboru a jeho rýchle vzrastajúca umelecká úroveň je predovšetkým Slovákovou zásluhou. Dnes spočíva ťažisko jeho snáh a ambícií v spolupráci so Slovenskou filharmóniou. Ladislav Slovák významnou mierou prispel k profilu tohto orchestrálneho telesa, ktorého repertoár rozšíril po svojom príchode predovšetkým o symfonickú tvorbu sovietskych skladateľov. Zdá sa, že práve k tejto tvorbe pociťuje istú vnútornú príbuznosť, o čom svedčí nejedna majstrovská interpretácia pod jeho taktovkou. Slovák s rovnakou pozornosťou pristupuje k naštudovaniu každého diela z ktorejkoľvek štýlovej oblasti: presné vypracovanie každého detailu, technické vybrúsenie a úprimná služba umeleckému dielu — to sú v podstate príbuzné črty jeho dirigentskej práce. Zvláštnu kapitolu tvorí Slovákov vzťah k pôvodnej slovenskej tvorbe: dlhý rad prvých predvedení svedčí o jeho úprimnom vzťahu k slovenskej hudbe a o dôvere skladateľov k jeho interpretačnému umeniu.

—Za—

Zaslúžilý umelec dr. Ľudovít Rajter:

Zo začiatkov

Medzinárodný hudobný festival v Bratislave (r. 1954) — zľava: dr. Ľudovít Rajter, Fr. Konwitschny, T. Frešo a D. Kardoš.

Japonský dirigent Takaši Asahina v ŠF. Snímky: archív Ľ. Rajtera

...Idea založenia Slovenskej filharmónie sa zrodila v mysliach nadšencov, z ktorých niektorí ešte aj dnes pôsobia v tomto telese. Hlavnými inšpirátormi však boli predovšetkým traja skladatelia — národní umelci Ján Cikker, Alexander Moyzes a Eugen Suchoň. Výdatnú podporu vo svojom úsilí našli u aktívnych hudobníkov — inštrumentalistov, z ktorých spomeniem aspoň profesora bratislavského konzervatória Jaroslava Beneša, bratov Gabrielovcov, profesora Tibora Gašparka, Michala Šimáka a skladateľa a dirigenta Františka Babuška.

...Krátko po oficiálnom ustanovení novej inštitúcie vypísalo vedenie konkurz na obsadenie všetkých orchestrálnych miest. Avšak vybudovať kompletný stočlenný symfonický orchester nie je maličkosť. Dodnes spomínam na veľkorysé gesto vedenia symfonického orchestra Československého rozhlasu: tamojší činitelia si plne uvedomovali význam existencie reprezentatívneho symfonického telesa, preto umožnili svojim vlastným orchestrálnym hráčom prestup do Slovenskej filharmónie. Na znak vďaky prijala Slovenská filharmónia zo SOČR-u asi 35 hráčov bez konkurzu. V počiatočnej fáze koexistencie dvoch symfonických telies bolo treba rátať so vzájomnou výpomocou kádrami. Asi po štyroch rokoch sa obe telesá natrvalo skompletizovali a boli sebestačné.

...Často sa v dňoch spomienok na prvé dni filharmónie stretávam s mylným názorom, že naše teleso vyrástlo z pôvodného komorného orchestra. Je síce pravda, že v čase zrodu Slovenskej filharmónie tu pôsobil aj komorný orchester, ten však vznikol neskôr, až po ustanovení symfonického telesa. Vtedajšie vedenie Slovenskej filharmónie pozvalo do Bratislavy významného českého dirigenta Václava Talicha, ktorý si z orchestra vybral niekoľkých hráčov, aby s nimi pracoval v komornom telese. Táto okolnosť zohrala významnú úlohu pri rozvoji pravidelného koncertného života v našom meste. Mladý symfonický orchester mal dostatok času na prípravu dvoch koncertov mesačne a na zostávajúcich dvoch vystupoval komorný orchester Václava Talicha.

...Do založenia Slovenskej filharmónie som pôsobil ako dirigent symfonického orchestra Československého rozhlasu. Na požiadanie vtedajšieho Poverenníctva kultúry som prevzal vedenie Slovenskej filharmónie — bol som menovaný prvým dirigentom telesa. Túto funkciu zastávam dodnes.

...Tradícia abonentných koncertov sa datuje asi od sezóny 1950—1951. Spočiatku sme opakovali iba jeden koncert, neskôr sme reprízovali všetky koncerty. Situácia sa v tomto smere citeľne zlepšila v roku 1952, kedy sme sa z Koncertnej siene Československého rozhlasu natrvalo presťahovali do upravených priestorov Reduty.

Ľ. Rajter s francúzskou pianistkou Jeanne Marie Darré.

.. a s Reginou Smędzianką (PĽR).

...Dramaturgia počas prvých rokov pôsobenia Slovenskej filharmónie bola len málo podobná dnešnej dramaturgii. Programové návrhy a plány si pripravovali dirigenti len na dva-tri mesiace vopred. (Dnes sa vypracúvajú celoročné dramaturgické plány.) Pritom sme museli mať na zreteli tú skutočnosť, že mladý orchester potrebuje pre svoj umelecký rast akési „školenie“ na dielach klasiky a romantiky. Až potom sme mohli siahať k dielam moderny, pričom sme uprednostňovali skladby domácich, slovenských autorov. Môžem smelo povedať, že podstatná väčšina rodiacich sa slovenských skladieb premiérovo zaznievala „na strunách“ Slovenskej filharmónie.

...Dovoz cudzích umelcov, sólistov a dirigentov, bol vtedy založený skôr na osobných kontaktoch, než na dlhodobom pláne. Medzi prvými hosťujúcimi umelcami nachádzame väčšinou mená českých interpretov (Plocek, Panenka, Sádlo, Švihlíková, Růžičková, Ančerl, Smetáček, Šejna, Kromholc). Až neskôr k nám prichádzali prví umelci zo zahraničia, pričom sme sa orientovali na pozývanie hostí zo spriatelených štátov.

...Naše prvé zájazdy viedli trasami väčších slovenských miest a domácich hudobných festivalov. Veľkou vzpruhou pre umelecký rast Slovenskej filharmónie bolo neskôr viacnásobné účinkovanie na pôdiu Pražskej jari. Rakúsko bolo prvou krajinou nášho zahraničného koncertovania. Odvtedy sme však s telesom prešli takmer celú Európu (Belgicko, Poľsko, Anglicko, Bulharsko, Španielsko, NSR, ZSSR, Maďarsko, Francúzsko, Juhoslávia, Švajčiarsko, Taliansko).

...Predpokladom pre domáce a medzinárodné uznanie Slovenskej filharmónie nebol iba sám umelecký rast symfonického orchestra. Ten totiž súvisel s problémami rýdzo technického charakteru. Počas prvých rokov sme napríklad museli bojovať s nedostatkom notového materiálu. Situácia sa značne zlepšila až po dobudovaní vlastného notového archívu. Dnes nám na tomto poli veľmi pomáha spolupráca so Slovenským a Českým hudobným fondom. Treba si tiež uvedomiť, koľko námahy a finančných prostriedkov sme museli vynaložiť na dobudovanie kvalitného nástrojového parku: kým v prvých rokoch nášho pôsobenia boli hráči odkázaní výlučne na svoje vlastné nástroje, dnes má filharmónia k dispozícii kompletné nástrojové vybavenie vysokých technických kvalít.

...Keď prijímala Slovenská filharmónia prvé ponuky na nahrávanie gramofónových platní, snažili sme sa ich využiť tak, aby boli na nahrávkach zachytené diela súčasných slovenských tvorcov. Neskôr sme pristúpili k nahrávaniu svetového repertoáru. Spolupracovali sme aj so zahraničnými gramofónovými spoločnosťami; pre talianskú firmu RCA som spolu s kolegom Ladislavom Slovákom nahral kompletnú gramoplatňu.

...Môj osobný vklad k umeleckému rastu telesa? Snažil som sa od začiatku o to, aby náš orchester zdatne zvládol takmer celý klasický repertoár, zvlášť diela Beethovena, Mozarta, Brahmsa a Brucknera. V spolupráci so zborovým telesom Slovenskej filharmónie som naštudoval najvýznamnejšie vokálno-symfonické diela svetového repertoáru. Domnievam sa, že aj pre slovenské skladby a pre ich propagáciu som si vždy našiel príležitosť: dirigoval som premiéry takmer všetkých slovenských diel, ktoré boli napísané od roku 1947.

...Naše domáce obecenstvo — to by bol vďačný problém pre muzikológa zameraného na sociológiu (— alebo psychológiu?). Niekoľkokrát som sa pokúsil predstúpiť pred bratislavské publikum s programom zostaveným výlučne z diel súčasníkov. Naši poslucháči však o túto hudbu neprejavujú taký spontánny záujem, ako o hudbu klasikov, či romantikov. Pritom by som však chcel upozorniť na jeden zaujímavý postreh: naši štvrtkoví abonenti prijímajú súčasné diela s oveľa väčším záujatím a vďačnosťou, ako abonenti piatkoví. Vo štvrtok zostáva obecenstvo vlažnejšie ku skladbám klasického repertoáru, v piatok zas takmer bez odozvy hrávame skladby súčasné.

... Mám skutočnú radosť z toho, že som sa dožil takého významného jubilea nášho telesa, a dúfam, že i naďalej budem mať dostatok elánu a síl, aby som spolu s naším symfonickým orchestrom prispieval k rozvoju hudobnej kultúry a koncertného života na Slovensku.

DAGMAR KOVÁŘOVÁ

Zaslúžilý umelec profesor Tibor Gašparek

Minulosť i prítomnosť

Po tieto týždne si slovenská hudobná verejnosť pripomína štvrtstoročie od založenia dvoch významných kultúrnych ustanovizní: Slovenskej filharmónie a Vysokej školy muzických umení. Boli ste pri začiatkoch oboch spomínaných inštitúcií. Čo pre vás znamená 25 rokov bilancovania práce v súvislosti s činnosťou v SF a na VŠMU?

— Mal som to šťastie, že som bol pri kolíske zrodu oboch ustanovizní a s plným nasadením svojich síl som pomáhal naozaj v ťažkých začiatkoch budovať tieto inštitúcie. Hlavným centrom môjho záujmu bola Slovenská filharmónia. Patrím k zakladajúcim členom orchestra, ba dokonca k členom prípravného výboru, bol som koncertným majstrom telesa a od r. 1953 jeho sólistom. S neopísateľným nadšením zápasila hŕstka nadšencov so základnými ťažkosťami, a pritom produkovala dobré umelecké hodnoty, ktoré sa stali základom pre celý ďalší vývoj orchestra. Roky, ktoré som ako aktívny umelec strávil v tomto kolektíve, patria k najkrajším. Bola to umelecká sebarealizácia, no súčasne aj najlepšia škola pre rozšírenie odborných vedomostí a pre získanie širokého prehľadu na poli interpretačného umenia. I keď prevláda názor, že sólistická a orchestrálna činnosť sa nedá spájať, z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že orchestrálna prax v určitej etape vývinu priamo pomôže koncertnému umelcovi. Paralelne s koncertnou činnosťou kráčalo i moje pedagogické zameranie, a tak je samozrejmé, že som nezostal stáť stranou ani pri budovaní nášho najvyššieho hudobného učilišťa. Napokon — obe ustanovizne majú spoločný základ a sú vzájomne podmienené. Bez umeleckého školstva, budovaného na moderných princípoch, nemôže prosperovať žiadne interpretačné umenie, ktoré siaha k vysokým métam. Pedagogická práca pre mňa vždy znamenala viac, než iba prosté učenie hry na inštrument. Mojím cieľom bola v prvom rade výchova všestranne vyspelého umelca, dobre pripraveného obstáť na ktoromkoľvek úseku. K tomu VŠMU vytvárala najlepšie podmienky.

Na jednej z dobových snímok vás vidíme v spoločnosti dirigenta Václava Talicha, ktorý pomáhal budovať nielen SF, ale v roku 1949-52 pôsobil aj na VŠMU. Máte i osobné spomienky na tohto významného umelca?

— Stretnutie s Václavom Talichom patrí k najsilnejším zážitkom môjho života. Spolupráca s ním mala rozhodujúci význam v mojom umeleckom dozrievaní i preto, že mi potvrdzoval správnosť názorov na mnohé umelecko-estetické otázky a otvoril dosiaľ nepostrehnuté hĺbky interpretačných možností. Štýl mojej hry natoľko vyhovel Talichovi, že mi ponechával vypracovanie sláčikových skupín do najmenších detailov. Nezabudnuteľným zážitkom boli skúšky, koncerty, zájazdy a súkromné stretnutia s ním. Aspoň jednu epizódu na dokreslenie jeho dobromyseľnosti. Pri jednom jesennom zájazde s komorným orchestrom sme bývali v Banskej Bystrici, skade sme robili autobusové koncertné zájazdy. Talich nikdy nevyužil možnosť, aby cestoval osobným autom — radšej išiel s nami, hoci sme cestovali pomerne nepohodlne. Chodili sme ráno na výchovné koncerty. Nálada bola vždy dobrá, veď sme žili ako veľká rodina. Kolegyne z orchestra, ktoré rovnako obdivovali majstra ako my, chceli mu vyviesť malý žart. Nazbierali gaštany a niekoľko z nich mu vložili do vrecka kabáta. Onedlho sme vystúpili v jednej škole. Talich predniesol nenapodobiteľným spôsobom niekoľko úvodných viet, ktoré študenti počúvali so zatajeným dychom. Potom sa obrátil k nám a — ako obyčajne — siahol do vrecka po kapesník, aby si očistil okuliare. Cítili sme sa ako školáci, ktorí vyviedli niečo zlé. Talich sa na chvíľu zarazil, no po chvíli preletel jeho dobrosrdečnou tvárou úsmev, nebadane žmurkol na dievčatá a pomaly vytiahol vreckovku...

Prof. T. Gašparek s národným umelcom prof. E. Suchoňom.
Snímka: K. Gregor

Národný umelec Václav Talich s maďarským husľovým virtuózom Edé Zathureczkým a Tiborom Gašparkom — po koncerte, na ktorom odznel Bachov koncert pre dvoje husle.
Snímka: archív T. Gašparka

Stručný výpočet bohatej sólistickej praxe i zásluhy na šírení slovenskej hudby nemožno obsiahnuť v krátkom interview. No bolo by zaujímavé, keby ste si zaspomínali na zvlášť dôležité momenty z vášho koncertného pôsobenia.

— Ťažisko môjho aktívneho muzicírovania spadalo do obdobia veľkého rozvoja našej hudobnej tvorby. A tak mi pripadla čestná úloha, premiérovať a propagovať doma i v cudzine najzávažnejšie husľové diela našich popredných skladateľov. Už v r. 1950 som hral v Sofii a v Budapešti Suchoňovu Fantáziu (premiéra bola v r. 1947 v Brne). V r. 1956 som ju nahral v bruselskom rozhlase, potom so Slovenskou filharmóniou predniesol na zájazdoch v Belgicku, na prvom turné SF v Taliansku (v r. 1961) a v mnohých iných štátoch. Takisto som uviedol Moyzesov Husľový koncert v Antverpách, v Krakove, v Drážďanoch a inde — všade s veľkým úspechom. Premiéra bola v r. 1958 v Bratislave. Pochopiteľne, tieto skladby odzneli aj na Pražskej jari. Z komornej literatúry som naštudoval napr. Suchoňovu Sonatínu, Moyzesovu Poetickú suitu a veľa ďalších skladieb.

Vychovali ste celý rad žiakov ako pedagóg Hudobnej fakulty VŠMU. Máte teda prehľad nielen o talentoch, ale aj o systéme výučby, navyše, ako člen viacerých medzinárodných porôt na významných európskych súťažiach v oblasti husľovej hry môžete porovnávať metódy výučby. Ako by ste zhodnotili prínos slovenskej husľovej pedagogiky v rámci európskom?

— Slovenská husľová pedagogika sa vlastne kryštalizovala až po druhej svetovej vojne. Prelínajú sa v nej prvky slávnej maďarskej, viedenskej a českej školy v špecifickej syntéze, obohatenej vlastnými inšpiračnými zdrojmi. Opiera sa pritom o poznatky sovietskej husľovej pedagogiky. Že tento trend sa uberal správnym smerom, dokazuje celý rad výborne pripravených absolventov konzervatórií i VŠMU, z ktorých nie jeden zastáva významné miesto u nás i v cudzine. Naši žiaci pôsobia ako členovia popredných symfonických telies, komorných súborov, alebo ako osvedčení pedagógovia. O správnosti našej metódy svedčia nie raz aj vynikajúce výsledky na celoštátnych, alebo medzinárodných husľových súťažiach. Rozvoj slovenskej husľovej školy závisí aj od pochopenia a podpory kompetentných činiteľov vo sfére hudobnej kultúry. V poslednej dobe badať tendencie nedocenenia schopnosti, vychovať vlastnými silami špičkových huslistov. Žiaľ, tento názor sa stáva populárny aj medzi samotnými študentami, čo má za následok predčasný odchod najlepších talentov — ktorých je tak málo! — a to dokonca uprostred mimoriadne úspešného štúdia na VŠMU. V tomto smere by nám mohli slúžiť za príklad ostatné socialistické štáty, ktoré si chránia svoje talenty a posielajú ich do zahraničia na ďalšie zdokonalenie umenia — až po ukončení kompletného štúdia. Tým si súčasne uchovávajú cenné rezervy pre štátnu reprezentáciu na medzinárodných súťažiach.

Začiatkom júla t. r. ste sa vrátili z V. medzinárodnej súťaže P. I. Čajkovského v Moskve, kde ste zasadali vedľa takých významných osobností, akými sú D. Oistrach, L. Kogan, Vl. Ciganov, St. Gheorghiu, R. Odnoposoff a veľa ďalších z celého sveta.

— Zasadania v porotách špičkových medzinárodných súťaží znamenajú vždy neopakovateľný zážitok. Porotcovia sa úprimne tešia, keď znie krásny výkon mladého talentu. Často sa stretneme aj s kandidátmi predchádzajúcich súťaží, pričom je zaujímavé sledovať ich vývoj. No nechýbajú ani dramatické zážitky, či komické momenty. Názory početného kolektívu (17 porotcov) sa v detailoch často rozchádzajú, no v zásadných otázkach sa zhodnú. Rozhoduje všeobecný estetický pohľad na výkon a technická pripravenosť. Atmosféra pri súťaži býva slávnostná, srdečná, vzťahy medzi porotcami otvorené a priateľské. Najzaujímavejšie chvíle bývajú prestávky medzi vystúpeniami, kedy sa rozprúdi živá beseda medzi členmi poroty. Pre mňa zostáva nezabudnuteľným stretnutie s legendárnym Josephom Szigetim na Čajkovského súťaži v r. 1970. Vtedy sme sa lúčili so slovami: „do videnia", no tohto roku už nebol medzi nami. Zomrel pred poldruha rokom. Takisto odišiel vynikajúci sovietsky pedagóg J. Jankelevič, ktorý zomrel pred necelým rokom...

Ste známy nielen ako sólista a pedagóg, ale i funkcionár Zväzu slovenských skladateľov. Prichádzate do styku s problémami našich interpretov. Akými otázkami sa zaoberáte na pôde Zväzu?

— Tvorivá komisia koncertných umelcov pri ZSS sa veľmi zodpovedne zaoberá otázkami interpretačného umenia. Hlavnú pozornosť venuje mladým koncertným umelcom, ktorých sleduje už počas štúdií. Usmerňuje ich pri výbere koncertného repertoáru vzhľadom na súčasnú domácu tvorbu a navrhuje tvorivé objednávky na naštudovanie aktuálnej literatúry.

Otázky: —uy—

O demokratizácii umeleckých hodnôt

Slovenská filharmónia vznikla v čase revolučných premien sociálnej štruktúry obyvateľstva Bratislavy i iných slovenských miest, ktoré sa mali stať a aj sa stali strediskami novej socialistickej kultúry. V čase, keď zákonite dochádzalo k pretrhávaniu posledných nitiek chabých tradícií hudobného života na Slovensku, pripadla mladej Slovenskej filharmónii úloha vybudovať nové, socialistické tradície koncertného života v Bratislave.

Napriek veľkým počiatočným ťažkostiam a problémom, s ktorými sa denne muselo mladé teleso vyrovnávať, bola úloha vybudovať v Bratislave pravidelný koncertný život a získať stále koncertné obecenstvo od samého počiatku rovnako dôležitou, ako zvyšovať umeleckú úroveň a budovať repertoár. A tak Slovenská filharmónia rástla v kvalite i kvantite spolu s novým bratislavským obecenstvom.

Začínala so svojimi pravidelnými piatkovými koncertami v Koncertnej sieni Československého rozhlasu, kde je 400 miest. Ale už 20. mája 1950 sa uskutočnil prvý koncert vo veľkej sieni bratislavskej Reduty s 1000 sedadlami. Naplniť túto sálu novým obecenstvom znamenalo veľa úsilia, vynachádzavosti, pracovného vypätia a obetavosti.

Bolo potrebné stále zvyšovať umeleckú úroveň telesa, veľmi premyslene tvoriť dramaturgiu, domyslieť celý systém výchovných podujatí, formy náboru a účinnú propagáciu.

Takáto cieľavedomá práca vedenia Slovenskej filharmónie a obetavá zaangažovanosť propagačných pracovníkov zabezpečila rast návštevnosti na koncertoch tak, že z priemerného počtu 528 poslucháčov na jednom koncerte v sezóne 1953-54 narástol v sezóne 1954-55 priemerný počet na 1140 poslucháčov a v sezóne 1955-56 až na 1190 poslucháčov.

V ďalšej sezóne 1956-57 sa každý koncert musel pre veľký záujem opakovať. K pravidelným piatkom pribudli štvrtky. Na jednom programe sa teda už zúčastňuje 1800—2000 poslucháčov.

Nejde však len o počet. Ide predovšetkým o fakt, že je to nové, mladé obecenstvo. „Štvrtkové" obecenstvo tvorí vo väčšine mládež, predovšetkým mládež vysokoškolská, ktorá takto hudobne vychovaná koncertami Slovenskej filharmónie stáva sa nositeľkou nových hudobných tradícií, zapúšťajúcich korene i na slovenskom vidieku.

Tomu, pravda, predchádzala cieľavedomá práca s mladým poslucháčom. Od svojich prvých koncertov spristupňovala Slovenská filharmónia väčšinu generálok mladým poslucháčom stredných škôl. Václav Talich bol majstrom v približovaní hudobných hodnôt citlivým sprievodným slovom a mnohí poslucháči spomínajú na svoje prvé zbližovanie sa s hudbou za pomoci sugestívneho pôsobenia Václava Talicha.

Neskôr orchester Slovenskej filharmónie uskutočňoval propagačné vystúpenia priamo vo vysokoškolských internátoch, kde získaval postupne záujem mladých ľudí o symfonickú hudbu.

Keď získala Slovenská filharmónia svoje stabilné obecenstvo, mohla ho premyslenou a cieľavedomou dramaturgiou stvárňovať a vytvárať vzdelané a kultivované koncertné publikum, akým dnes obecenstvo abonentných koncertov Slovenskej filharmónie aj je. Slovenská filharmónia sa však ani s týmto neuspokojila. Jej snahou bolo a je rozširovať sociálnu štruktúru koncertného obecenstva v Bratislave. Už v prvých sezónach svojej existencie usilovala o získanie obecenstva tej časti obyvateľstva Bratislavy, ktorá sa pristahovala z vidieka a vo svojich predchádzajúcich bydliskách neprichádzala s koncertmi do styku. Išlo predovšetkým o ľu-

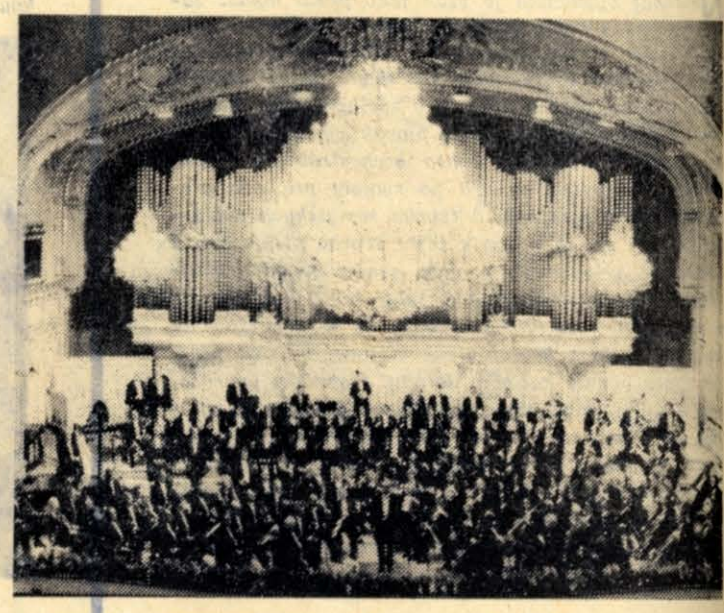

Orchester Slovenskej filharmónie so svojím šéfom — zaslúžilým umelcom Ladislavom Slovákom. **Snímka: archív SF**

ANDREJ OČENÁŠ:

Miloval som ťa

Monumentálne, výrazom i rozmerom naširoko koncipované vokálno-symfonické útvary sú pre Andreja Očenáša vždy príťažlivou formou k vlastnému tvorivému naplneniu. Po Symfónii O zemi a človeku (z roku 1970) pre zbor a orchester, kde sa hudobne zmocňuje veršov Vojtecha Mihálika, Miroslava Válka a Vladimíra Majakovského, inšpiruje sa tentokrát poéziou **Andreja Plávku.** Siaha po viacerých zbierkach slovenského básnika, vyberá a zostavuje z nich vlastnú koláž, novú „zbierku", ktorá svojimi myšlienkami najlepšie vyhovuje jeho umeleckému zámeru — vytvoriť hudobnú ódu zreteľnej obsahovej orientácie s dedikáciou **„Venované slávnej epoche slovenského národa Slovenskému národnému povstaniu".** Podľa jednej z Plávkových básní dostáva Očenášova nová skladba (dielo 46) názov Miloval som ťa. O celkovom charaktere viac prezrádza podtitul — **Laudatórium pre sóla, zbor, organ a orchester.** Skladba pozostáva zo štyroch častí viac-menej programového charakteru, ktorý vystihujú symbolické názvy: 1. **Volá víchor.** 2. **Tu som, Jano, môj salašník — Dialóg.** 3. **Čertovica.** 4. **Vyznanie.** Široká plocha laudatória umožňuje autorovi bohaté striedanie kompletného i zredukovaného symfonického aparátu. Ženský, alebo miešaný zbor kladie raz na pozadie, inokedy mu prisudzuje úlohu tlmočníka atmosféry, či nositeľa deja. Do popredia vysúva alegorické postavy v sólistických partoch barytónu, tenoru, basu, sopránu a altu.

Vstupné barytónové sólo uvádza poslucháča v rozvážnom tempe do **prvej časti** rozsiahleho diela — Volá víchor. Skromnejšia skupina nástrojov je postupne obohacovaná novými prístupujúcimi (dychy, bicie, klavír, sláčiky), ženský zbor prerastá v miešaný, zvuková dynamika a tempo sa paralelne rozvíjajú. „Volá víchor volá, svoje deti zdola, spáliť staré žiale, čo sa rozbujneli rokmi" — básnikove slová zaznievajú ako nezabudnuteľná spomienka na dobu spred tridsiatich rokov, kedy národ jednomyseľne vyriekol svoje „nie". Časť sa končí širokou fermátou ad libitum vo vrcholnom, patetickom fortissime.

Myšlienková náplň a celková atmosféra **druhej časti** — Tu som, Jano, môj salašník — je vybudovaná ako kontrastný protipól k vygradovanému úvodu. Spomedzi plnšieho orchestrálneho zvuku sa vynára tenorové sólo, nositeľ hlavnej idey — návratu k zabudnutému rodisku: „Tu som, starý Jano, prišlo naše ráno, ktoré čakal básnik".

Oddelený záver druhej časti tvorí samostatný úsek s názvom Dialóg. Ide o rozhovor strateného syna (barytón) so symbolickou postavou predstavujúcou opustených rodákov (bas). K Dialógu sa opäť druží ženský a neskôr miešaný zbor.

Do víru svadobnej veselice prerastá **tretia časť**, nazvaná Čertovica (podtitul Svadba). Skladateľ a básnik uvádzajú poslucháča do panenskej prírody stredného Slovenska, Čertovicu chápu ako mladú nevestu, o ktorú zvádzajú boj dvaja ženísi — Horehronci a Liptáci. V priebehu časti sa dostávajú postupne k slovu sólistické party tenoru, basu, sopránu a altu.

Záverečná časť je mohutným úprimným vyznaním z lásky k vlastnému národu, k rodisku k slovenským dejinám.

Pozn. red.: (Dielo zaznie počas BHS 1974 v predvedení SF).

DAGMAR KOVÁŘOVÁ

Riaditelia SF

Ing. Július Letňan: (administratív. vedúci) **1948—1952**
Dezider Kardoš: 1952—1954
Bohumil Trnečka (ako dočasný riaditeľ): **1955—1956**
Prof. Ján Strelec: 1956—1961
Ladislav Slovák: 1961—1966
Ing. Ľudovít Ďuriš: 1967
Ladislav Slovák: 1967—1968
Dr. Ladislav Mokrý: od r. 1968

Vysoká škola múzických umení v Bratislave pod záštitou Mestského výboru Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov usporiadala 13. septembra t. r. v koncertnej sieni SF v Redute Slávnostný koncert SF pod taktovkou zaslúžilého umelca Ladislava Slováka. Koncert bol darom umelcov k 30. výročiu Slovenského národného povstania a zúčastnili sa ho priami účastníci SNP a ďalší hostia. Na koncerte odzneli diela pedagógov VŠMU — národného umelca Jána Cikkera, národného umelca Alexandra Moyzesa, zaslúžilého umelca Ota Ferenczyho, zaslúžilého umelca Dezidera Kardoša a zaslúžilého umelca Andreja Očenáša. V. RAPOŠ

GRAMORECENZIE

A. DVOŘÁK: SYMFÓNIA č. 7 d mol, SYMFÓNIA č. 8 G dur Slovenská filharmónia, Zdeněk Košler

© OPUS, Stereo 9110 0280, 9110 0281

Zasl. umelec Z. Košler.
Snímka: J. Linzboth

Na konci každého interpretačného výkonu, kdesi za ním, stojí ideál, dokonalosť: hranie a predvádzanie hudby je z tohoto pohľadu otázkou vždy znovu položenou, riešenou a — vo vyčerpávajúcej konečnosti — nezodpovednou, lebo závažné partitúry sa bránia premene na nepohnuteľné sfingy, raz navždy sformované. Napriek tomu — a práve preto — je jedným z vrcholných a podstatných cieľov tvorivej reprodukcie siahať za ideálom, priblížiť sa v nej a ňou čo najviac všetkým rozmerom predlohy i intenzite vlastnej vnútornej predstavy.

Zaslúžilý umelec Zdeněk Košler tvorí v týchto intenciách. Je vzorom umeleckej zodpovednosti a cieľavedomosti, nikdy sa neuspokojuje s dobrým, priemerným, — ide ďalej. V jeho práci sa spája maximálna precíznosť a prepracovanosť detailov s veľkoryso poňatou koncepciou a inšpirujúcou duchovnou silou. Váži na lekárnických vážkach, úzkostlivo odmeriava presné dávky tempa, dynamiky, farby, frázovania a (najmä!) prepojenia všetkých zložiek, aby dosiahol celistvosť, obnažil podstatu, vyniesol na povrch dimenziu hĺbky. Košlerov Dvořák je delikátny v tom, ako je presvietený jemnosťou, a pritom hrá výraznými, živými farbami; rozpúta ho do neviazanej veselosti, krehko stišuje do smútku, zahĺbi sa v temnejšej, ale vždy ľudsky teplej nálade, privedie jasavé gradácie do víťaziacich, prebolených vrcholov. Myšlienkovo bohatý a rozmanitý obsahový svet Dvořákových symfónií podáva Košler s chápavým porozumením a ešte väčšou emocionalitou, prirodzenou a v konečnom tvare presvedčivou: jeho múdra rozvážnosť pomáha akosi z pozadia účinnejšie vyniknúť prostej kráse, zušľachťuje ju.

Starostlivo pripravená Slovenská filharmónia je v optimálnej rozohratosti, sústredená i uvoľnená, dobrým prostredníkom pre naplnenie dirigentovho zámeru, demonštruje vo vybrúsenejšej podobe tie svoje kvality, ktoré máme možnosť obdivovať pri jej verejných vystúpeniach so Z. Košlerom. Sláčiky sú presné a tvárne, dychová sekcia ladí a upútava perfektne zvládnutými sólami, zvuk je vrúcny a vyvážený. K týmto znakom zrelej profesionality pridávajú filharmonici aj nadšenie a umelecké posvätenie, vzpierajúce sa označeniu, výsostnú známku „veľkého" orchestra.

Obidve Dvořákove symfónie sú výbornou vizitkou všetkých zainteresovaných — interpretujúcich umelcov, nahrávacieho teamu (L. Komárek a V. Marko), produkcie (jednoduchá, vkusná obálka s trojjazyčným textom J. Albrechta). Platňa má všetky predpoklady zaradiť sa do zlatého fondu OPUS-u.

I. PODRACKÝ

MUSICA NOCTURNA

Slovenský komorný orchester, Bohdan Warchal
W. A. Mozart: Malá nočná hudba
Serenáda č. 13 G dur pre sláčikový orchester
H. Purcell: Abdelazer
Suita pre sláčikový orchester
A. Corelli: Sarabande — Gigue — Badinerie
© OPUS, Stereo 9111 0198

Náš najlepší, i v zahraničí vyhľadávaný komorný súbor — **Slovenský komorný orchester** s umeleckým vedúcim **Bohdanom Warchalom** — pripravil pre diskofilov určite cennú nahrávku nazvanú **Musica nocturna.** Obsahuje takmer populárnu, avšak stále príťažlivú, klasicky priezračnú a ľúbivú renádu **W. A. Mozarta Malú nočnú hudbu,** na b-strane ďalej dve skladby starších majstrov **Suitu pre sláčikový orchester Abdelazer Henryho Purcella** a časti husľových sonát **Arcangela Corelliho.** Vo všeobecnej obľube sú dnes medzi majiteľmi gramofónov celé komplety diel skladateľov, alebo monotematicky ladené snímky. Zdalo by sa preto, že aj Slovenské hudobné vydavateľstvo OPUS chcelo vyhovieť tejto požiadavke, keď si do svojho plánu zaradilo titul s názvom Musica nocturna. Diskofil akiste očakáva — aj keď v rámci jedinej platne skromnejší — prehľad skutočnej „nočnej hudby". Bude preto azda trochu sklamaný názvu neadekvátnej a nedôslednej dramaturgii, ktorá ako nutný doplnok zaradila na záver platne „Sarabande — Gigue — Badinerie, tri vybrané časti husľových sonát Arcangela Corelliho", ako nás informuje text na zadnej strane obálky. Je to však iba malá chyba krásy, pretože obľúbenosť komorného súboru Bohdana Warchala je už vopred zárukou dobrého odbytu na trhu. SKO i tentoraz spĺňa všetky očakávania perfektnej interpretácie a štýlového prednesu hudby podobného typu, opäť je to ten známy, ideálne vyrovnaný zvuk sláčikového ensemblu.

Údaje na zadnej strane obalu nám zatajujú autora skromného textu (aj v nemeckej a anglickej mutácii). Lákavá farebná fotografia je prácou Tibora Borského. Je potešiteľné, že výtvarná stránka obalov OPUSu sa už dlhšiu dobu drží na vynikajúcej úrovni. Stereonahrávka aj po technickej stránke určite uspokojí náročných.

—dk—

di pracujúcich v bratislavských závodoch.

V začiatkoch sa uskutočňovali sporadicky nedeľné matiné s populárnejším — i keď umelecky náročným programom.

V sezóne 1960-61 sa začali usporadúvať samostatné cykly koncertov pre bratislavské závody. Každý mesiac jeden program, ktorý sa opakuje.

V prvých rokoch bola dramaturgia stavaná od menej náročných diel k náročnejším a cyklus mal lákavé názvy, ako „Od valčíka k symfónii", alebo „Slávne symfónie".

Neskôr lákavé názvy odpadli a dramaturgia bola čoraz náročnejšia. Prvé koncerty cyklov boli sprevádzané vysvetľujúcim živým slovom, dnes sú i na týchto koncertoch tlačené programy.

Vstupenky sa objednávajú hromadne cez závodné výbory ROH, aby bola zabezpečená sociálna štruktúra, ktorá — i keď sa zatiaľ podrobne neskúmala — je iná ako na mesačných abonentných koncertoch.

Je teda evidentné, že sa Slovenskej filharmónii podarilo vytvoriť nielen stabilné bratislavské koncertné obecenstvo, ale i rozšíriť ho o nové sociálne skupiny.

Existencia Slovenskej filharmónie ovplyvnila podstatne i koncertný život v ďalších slovenských mestách. Dialo sa tak niekoľkými spôsobmi.

Predovšetkým koncertami v rôznych slovenských mestách. Takýchto koncertov uskutočnila Slovenská filharmónia niekoľko stovák. V prvých desiatich rokoch svojej existencie na začiatku i na konci sezóny uskutočňovala Slovenská filharmónia veľký, niekedy i trojtýždňový zájazd po Slovensku. Účinkovala takmer vo všetkých väčších slovenských mestách. V niektorých pravidelne, v iných iba niekoľkokrát, inde len raz. Niekde sa jej koncerty stali začiatkom ďalšieho rozvoja pravidelného koncertného života, inde zostali jednorazovou akciou sporadicky sa opakujúcou, alebo boli ojedinelými koncertami. No všade sa koncerty Slovenskej filharmónie zapísali do kultúrnej histórie mesta zlatými literami.

Druhým spôsobom je pôsobenie na rozvoj koncertného života slovenských miest cez mladé obecenstvo, grupujúce sa z radov vysokoškolákov. Títo po vyštudovaní odchádzajú do rôznych miest na svoje pracoviská a stávajú sa veľmi často iniciátormi koncertného diania. Markantným dôkazom je vznik koncertného života v Humennom, kde koncertný život v minulosti nebol a jeho zakladateľmi sa stala skupina mladých lekárov, vychovaných koncertami Slovenskej filharmónie.

Ďalším spôsobom demokratizácie umeleckých hodnôt sú hudobné festivaly, v ktorých pôsobenie Slovenskej filharmónie má podstatný, v niektorých prípadoch zakladajúci význam.

V prvých rokoch existencie Slovenskej filharmónie uskutočňovali sa Hudobné letá pracujúcich, vždy v inom meste. Na týchto jednorazových hudobných festivaloch tvorili koncerty Slovenskej filharmónie základný pilier dramaturgie. (1950 a 51 bol v Bratislave, 1952 v Banskej Bystrici, 1953 v Prešove, 1954 v Nitre a 1955 v Košiciach.)

V roku 1956 sa Slovenská filharmónia stala iniciátorkou Piešťanského festivalu, ktorý vchádza do XX. ročníka, stal sa neodmysliteľnou súčasťou slovenského hudobného života a má už meno i v zahraničí.

Od roku 1957 pôsobí Slovenská filharmónia pravidelne na Hudobnom lete v Trenčianskych Tepliciach, našom najstaršom hudobnom festivale v celoštátnom meradle. Pravidelným účinkovaním vtiskla Slovenská filharmónia tomuto festivalu dramaturgickú tvár.

Od vzniku Hudobných jari v ďalších kultúrnych centrách Slovenska, tvoria koncerty Slovenskej filharmónie vyvrcholenie programov týchto miestnych festivalov.

Najväčší význam má však pôsobenie Slovenskej filharmónie pre náš najväčší a v pravom slova medzinárodný hudobný festival „Bratislavské hudobné slávnosti". Možno povedať, že Slovenská filharmónia je zakladateľom tohto festivalu.

Bratislavské hudobné slávnosti vznikli z Medzinárodnej bratislavskej jari, ktorou od roku 1950 vrcholila každoročne koncertná sezóna Slovenskej filharmónie. Tento festival, nadväzujúci na Pražský jar zaznamenal významné úspechy v kvantite i kvalite podujatí najmä v rokoch 1956 až 1960. Základom dramaturgie boli koncerty Slovenskej filharmónie s významnými dirigentami a sólistami svetového formátu.

Zostáva historickou skutočnosťou, že existencia Slovenskej filharmónie a jej dvadsaťpäťročné pôsobenie podstatne ovplyvnili rozvoj koncertného života na celom Slovensku.

Na prvom koncerte Slovenskej filharmónie 27. októbra 1949 vo svojom slávnostnom prejave vtedajší poverenik školstva, vied a umení Ladislav Novomeský okrem iného povedal: „Mám česť oznámiť vám, Slovensku a Republike, že dnešného dňa je náš kultúrny život obohatený o Slovenskú filharmóniu. Jej existencia i budúce pôsobenie — tak chceme — aby bolo príspevkom pre tvorčie budovateľské snahy, ovládajúce všetky úseky, všetky odbory nášho spoločenského života. Tak chceme, aby jej pôsobenie bolo inšpirátorom a násobiteľom optimizmu, pre ktorý už dnes vývoj nášho života dáva konečne národu nášmu právo a solídne predpoklady. A na vlastnom poli kultúrnom v jeho hudobnom odvetví — tak chceme — aby jej existencia i pôsobenie bolo vzpruhou a mohutným pomocníkom pre ďalšie rozvinutie nášho života hudobného ..."

Tieto požiadavky, rozšírené veľa rokov neskôr v uzneseniach XIV. zjazdu KSČ a v plénach k ideologickým otázkam i problémom výchovy mladého pokolenia plnila a plní Slovenská filharmónia počas celej svojej existencie tak zodpovedne, že sa dnes dostala do povedomia širokých vrstiev slovenského národa a stala sa neodmysliteľnou súčasťou slovenskej socialistickej národnej kultúry.

ANNA KOVÁŘOVÁ

Naši v zahraničí

Jednou z najmarkantnejších vizitiek muzikantského vývoja orchestra Slovenskej filharmónie a jeho integrálnej zložky — Slovenského filharmonického zboru — sú pozvania a účinkovania v zahraničí. S oprávnenou pýchou môžeme konštatovať, že reprezentácia slovenského hudobného umenia prostredníctvom tohoto telesa zapísala Bratislavu do hudobného sveta jednoznačne — kladne.

Slovenská filharmónia sa v roku 1957 dostala prvýkrát za hranice našej vlasti. V dnešnej bilancii figurujú úspešné vystúpenia v nejednom významnom hudobnom centre, na mnohých európskych festivaloch a na niekoľkých významných zahraničných spoločenských podujatiach. Úspechy Slovenskej filharmónie dokumentujú presvedčivé recenzie a kritiky z dennej a kultúrnej tlače navštívených krajín.

Prvé zahraničné úspechy sú obsiahnuté v nasledovných slovách:

„Orchester Slovenskej filharmónie vyvolal v publiku taký búrku nadšenia, aká sme v Linzi zažili málokedy".

(Neue Zeit, Linz, 1957)

„Prednosti tohoto ďaleko za hranicami svojej krajiny známeho orchestra korenia v skvelej zvukovej disciplíne, vo vyrovnanej súhre nástrojových skupín..."

(Berliner Zeitung, Berlin, 1958)

„... Slovenská filharmónia, hoci len nedávno založená — sotva pred desiatimi rokmi — je teleso veľkého formátu, sýteho zvuku, vynikajúcej vyrovnanosti a dokonalej súhry".

(La dernière Heure, Brusel, 1959)

Krátko po prvých koncertoch v zahraničí sa Slovenská filharmónia zaradila medzi popredné orchestrálne telesá sveta. Kritika nebola skúpa!

„... hovorí sa o svetovej triede a Slovenská filharmónia, ktorá hosťovala so svojím dirigentom Ladislavom Slovákom v Beethovenovej sále, rozhodne k tejto elite patrí".

(Stuttgarter Nachrichten, Stuttgart, 1962)

„Rovnako ako Česká filharmónia, je aj toto teleso na vysokej úrovni".

(Hamburger Abendblatt, Hamburg, 1962)

„Posluchačom sa predstavil kolektív vysokej umeleckej kvality".

(Leningradská Pravda, Leningrad, 1964)

„Symfonické teleso z Bratislavy sa nemusí hanbiť pred slávnymi symfonickými telesami z New Yorku alebo z Moskvy".

(Il Lavoro, Genova, 1967)

Jedným z najčestnejších uznaní je priaznivé hodnotenie interpretácie diela klasického orchestrálneho repertoáru, t. j. keď ide o interpretáciu, ktorú možno porovnať so špičkovými svetovými orchestrálnymi telesami:

„... Kvality Slovenskej filharmónie sa presvedčivo uplatnili pri predvedení Mahlerovej I. symfónie. Nejednotná hĺbka tejto symfónie odznela v dokonalom a napätom prednese".

(Volksstimme, Salzburg, 1965)

„Čajkovského Patetická splnila všetky očakávania..."

(General — Anzeiger, Bonn, 1971)

„Ľudovítovi Rajterovi sa v Dvořákovej 8. symfónii podarilo zvýraznením jednotlivých tematických komplexov vyjasniť utajenú stavbu symfónie".

(Rhein — Ems — Zeitung, Emden, 1971)

„V Čajkovského klavírnom koncerte bola súhra sólistu s orchestrom optimálna, dialóg driev s dvoma sordinovanými sóločelami v 2. časti jedinečným pôžitkom...".

(Siegener Zeitung, Siegen, 1971)

Aj ďalší dokumentačný materiál svedčí o stálom napredovaní orchestra:

„Bolo to nezabudnuteľné predstavenie a pôžitok pre tých, ktorým sa podarilo dostať sa do auly, hoci sa im nedostalo miesta, čo vytvorilo situáciu, aká sa naskytne len pri mimoriadnych a slávnostných príležitostiach v našom najväčšom divadle".

(Il Mattino, Neapol, 1968)

„Pritomní skladatelia sa delili o nadšený aplauz poslucháčov so skvele muzicírujúcou Slovenskou filharmóniou pod vedením jej suverénneho dirigenta Ladislava Slováka. Radi by sme ich počuli vo Viedni častejšie".

(Volksstimme, Viedeň, 1969)

Slovenskej filharmónii sa dostalo uznania od popredných svetových muzikológov — kritikov ako je napríklad Kurt Honolka, alebo Horst Seeger:

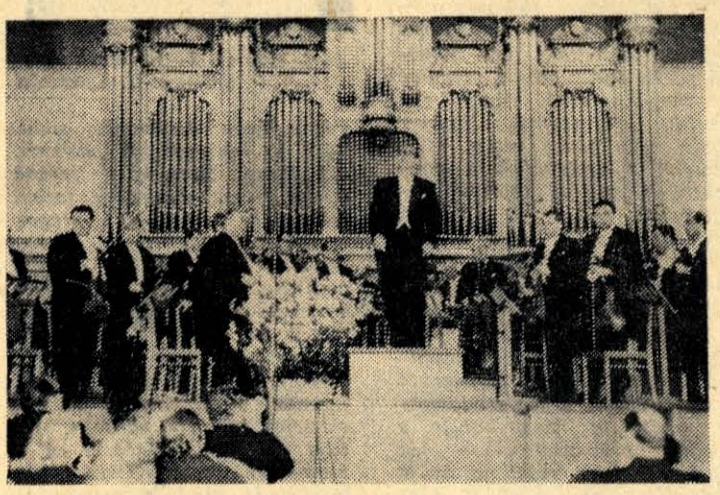

...po koncerte v sieni Čajkovského konzervatória v Moskve. Snímka: archív SF

„Ak uvážime, že orchester vznikol len po druhej svetovej vojne... dalo by sa hovoriť o slovenskom hudobnom zázraku".

(Stuttgarter Nachrichten, Štuttgart, 1971)

„Početní milovníci Dvořákovej Novosvetskej symfónie si vďačne a so záujmom vypočuli „slovenskú verziu" tohoto diela svetového repertoáru... v pravom slova zmysle to bola umelecká korunovácia..."

(Neues Deutschland, Berlin, 1971)

Nie jeden recenzent vyzdvihol interpretačnú úroveň tejktorej nástrojovej skupiny orchestra Slovenskej filharmónie. Tak napríklad v Regensburger Stadtanzeiger z roku 1971 čítame:

„Disciplína a hýrivý zvuk splynuli, sláčiky jasali, horny burácali".

Aachener Zeitung roku 1971 uvádza:

„Priam božsky vykúzlili hráči zvukové extázy — žiarivé fortissimo plechov, sférické pianissimo sláčikov".

Interpretácia Dvořákovej Novosvetskej predvedená roku 1971 v Dánsku má takýto komentár:

„Tak dokonalú a krásnu hru, akú prezentovali najmä dychy som ešte nikdy nepočul, dokonca ani v jednej z početných nahrávok tohoto diela".

Niekoľkonásobné uznania v zahraničí zožala zvlášť skupina sláčikových nástrojov orchestra Slovenskej filharmónie:

„Najlepšou zložkou orchestra sú vynikajúce, vrúcne a intenzívne muzicírujúce sláčiky, nezaostávajúce za sláčikmi Českej filharmónie".

(Aachener Volkszeitung, Aachen, 1971)

„Najvýraznejšie zneli sláčiky; ich zvuk bol jednotný, pevný a ľahký".

(Jyllands — Posten, Arhus, 1971)

Medzi poslednými zájazdami Slovenskej filharmónie priam svieti vystúpenie v rámci XX. olympijských hier v Mníchove, ktorého hodnotenie je o. i. nasledovné:

„Zdalo sa, že Slováci sa prekonávajú. Hrali, akoby osud závisel na tejto jedinej hodine hudobnej reprezentácie... Zasväteným bolo známe, že bratislavski symfonici patria medzi špičkové orchestre sveta".

(Ausburger Zeitung, Ottobeuren, 1972)

Slovenskej filharmónii by sme ostali veľa dlžní, keby sme na tomto mieste neposkytli miesto slovám uznania, adresovaným dirigentom, sólistom a Slovenskému filharmonickému zboru.

„Ladislav Slovák, už 10 rokov šéfdirigent Bratislavčanov, sa ukázal v plnom súlade s charakterom svojho orchestra; rafinovaný technik a starostlivý udávač signálov, ale i hudobník, ktorý výraz vášne a resentimentu, agresivitu a rezignáciu nemusí nahrádzať hektickou čulosťou, ale vystačí s rýdzo hudobnými prostriedkami akcentovania a nuancovania".

(General — Anzeiger, Bonn, 1971)

„... Obecenstvo sa nenadchlo neopodstatneným optimizmom. Bola to sebaistá sila dirigenta Ľudovíta Rajtera, ktorý objavil so svojím veľkým orchestrom nejeden svetlý lúč v smútočnej melódii, sila premeniaca z poznania a z vôle, nikdy nie z momentálnej nálady".

(Offenbach, 1971)

„Výborný klavirista vzbudil veľké nadšenie... Hra, s delikátnym a distingovaným zvukom, zreteľne ukázala klavírne majstrovstvo Petra Toperczera".

(Demokraten, Arhus, 1972)

„Ťažko nehodnotiť zbor vyššie, ako orchester. Jeho zvuk i duch hravo zvládli najexponovanejšie úseky napätou silou a vzrušujúcimi akcentami".

(Ausburger Zeitung, Ottobeuren, 1972)

A napokon, mimoriadne priaznivé kritiky nachádzame aj medzi recenziami gramofónových nahrávok orchestra Slovenskej filharmónie:

„Táto interpretácia je skvelá; orchestrálna hra sa vyznačuje vyberanou vášnivosťou a presnosťou nasadení... Slovákovo vedenie je obdivuhodne presné. Navyše prináša do hry náznak čírej zvukovej poézie... Nahrávka Supraphonu je výborná".

(Record and Recordings)

„Slovenská filharmónia je znamenitý orchester... jeho hra je prvotriedna a jednotnosť nasadení veľmi pôsobivá".

(The Gramophone, Londýn)

Pripravila:
VLASTA ADAMČIAKOVÁ

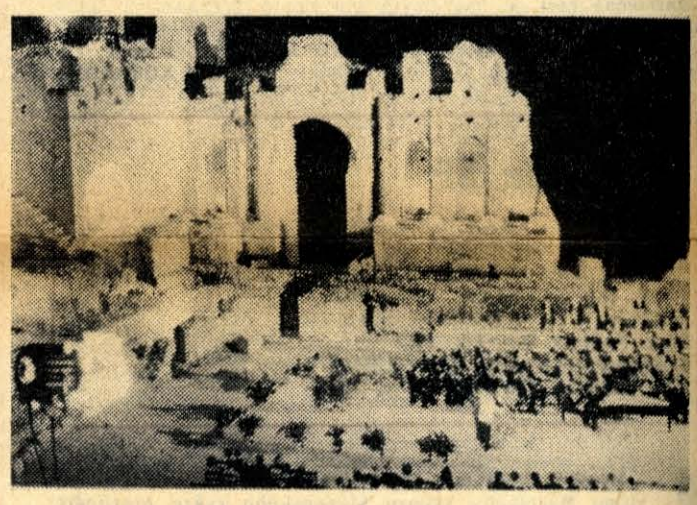

SF na festivale v Taormine na Sicílii (Amfiteater Teatro Greco Romano). Snímka: archív SF

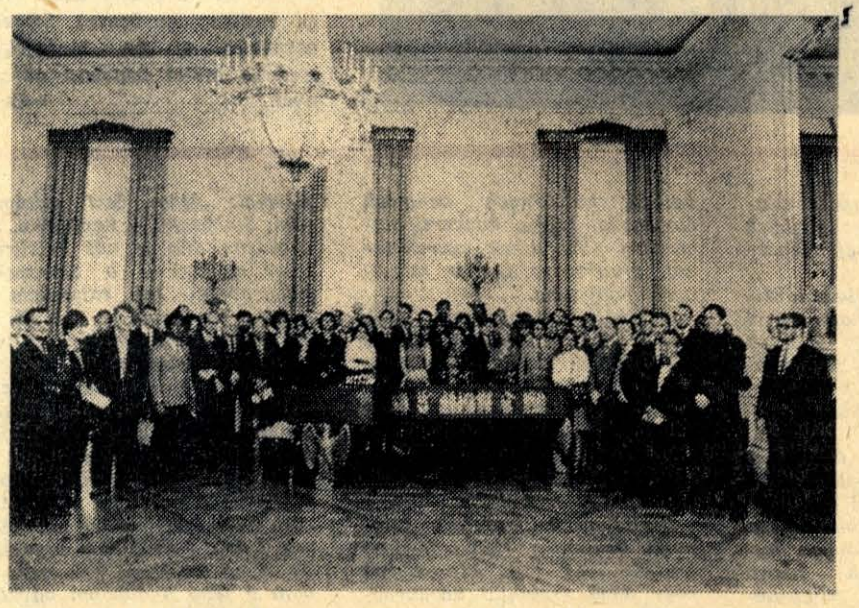

Pre člena orchestra Slovenskej filharmónie — violistu JURAJA VYSKOČILA sa s pohľadom na uplynulé roky práce v jubilujúcom telese spája zvlášť vzácna spomienka na zahraničnú reprezentáciu: v roku 1971 zastupoval československých inštrumentalistov v Svetovom symfonickom orchestri. WORLD SYMPHONY ORCHESTRA (na snímke), ensemble zložený zo zástupcov orchestrov všetkých kontinentov vznikol na podnet OSN — s myšlienkou demonštrovať mierové spolunažívanie hudobníkov celého sveta, symbolizovať jeho túženú harmóniu. Orchester pod vedením Artura Fiedlera, s programom z diel Coplandových, Šostakovičových, Wagnerových, Respighiho, Glansteru a Offenbacha, za veľkej pozornosti publika koncertoval vo Washingtone, na Floride a v New Yorku. Produkcie Svetového orchestra symfonického zaznamenali značný úspech u poslucháčov. Dni prežité v tomto ensemble stali sa však aj príležitosťou pre zoznámenie sa ľudí, ktorých hlavným dorozumievacím prostriedkom je hudba, príležitosťou pre konfrontáciu hráčskych kvalít členov rozmanitých orchestrov sveta. Slávnostný bulletin k podujatiu World Symphony Orchestra v zozname účastníkov zaznamenáva: Juraj Vyskočil — Slovak Philharmonic Orchestra, Bratislava, Czechoslovakia. Vyspelé a vo svete cenné československé reprodukčné umenie hudobné sa v „harmónii sveta" ozvalo prostredníctvom zástupcu prvého slovenského symfonického telesa...

— zm —

Človek v orchestri

ORCHESTER SLOVENSKEJ FILHARMÓNIE je predmetom komplexného a dlhodobého psychologického výskumu. Treba kladne hodnotiť snahu vedenia orchestra Slovenskej filharmónie o operatívne i perspektívne zlepšovanie podmienok širšieho pracovného rázu, opierajúc sa o výsledky z výskumu fyziologických zložiek, merania fyzikálnych činiteľov, sledovania zdravotného stavu členov orchestra a napokon záverov, ktoré vyplynuli z našej psychologickej analýzy. Takýto komplexný prístup sa doteraz uplatňoval — a možno povedať s evidentným úspechom — prevažne v ekonomicko-výrobnej sfére, kde sa podarilo vytypovať náročnosť jednotlivých profesií, odhaliť mechanizmy, resp. zákonitosti pracovnej činnosti a na základe tohto poznania optimalizovať pracovné podmienky, vychovávať a pripravovať budúcich pracovníkov.

O profesii hudobníka-interpreta toho veľa nevieme. Napriek stúpajúcemu záujmu verejnosti o koncerty, stretávame sa často s názormi ľudí, ktorí — z neznalosti, či nevedomosti — prácu a s ňou spojené výkony hudobníkov zľahčujú a nedoceňujú. Nejde tak ani o konzumentov, u ktorých základnou pohnútkou je umelecký a estetický zážitok z predvádzaných hudobných diel. Máme na mysli predovšetkým tých, ktorí priamo alebo nepriamo zasahujú do organizácie hudobného života, zvlášť v súčasnom období, kedy neustále vzrastá náročnosť skladieb a stúpajú nároky poslucháčov, žiadajúcich výkony bez kazov a nedostatkov.

Hnacím výskumným impulzom sú pre nás zistenia našich i zahraničných odborníkov, prevažne fyziológov, konštatujúce, že hudobníci vykonávajú veľmi namáhavú, fyzicky a psychicky veľmi náročnú prácu (J. Glücksmann, M. Haider, E. Groll — Knapp a iní).

Tak napr. pri reprodukcii Rachmaninova alebo Brahmsa pôsobí na ucho hudobníka až 120 decibelov hluku, pričom rozmedzie, kedy nedochádza k poškodeniu tohto analyzátora sa pohybuje medzi 80 — 90 decibelmi. V koncertnej sieni, za prítomnosti poslucháčov, stúpa obsah kysličníka uhličitého a rýchlo dosahuje desaťnásobnú hodnotu z 0,03 až na 0,3 % na kubický meter. Zhoršovanie celkových klimatických podmienok (horúci a zlý vzduch, nedokonalé vetranie) znamená pre orchestrálnych hráčov enormnú záťaž. Okrem toho je tu výrazný vplyv i na samotný hudobný nástroj. Taktiež merania pulzovej frekvencie hráčov orchestra dokazujú, že ich organizmus je miestami až kriticky zaťažený. Oproti bežným 65 — 75 tepom za minútu sa pulz počas koncertu zvyšuje až na 120 — 130.

M. Piperek (psychológ) uvádza vo svojej knihe Stress und Kunst až 108 rozličných faktorov psychickej i fyzickej zá-

ÚV ZSS sa zišiel v Bratislave dňa 11. septembra t. r. na slávnostné zasadnutie pri príležitosti 30. výročia SNP. Slávnostný príhovor mal predseda ZSS, národný umelec Eugen Suchoň. Na zasadnutí prehovoril aj predseda Zväzu českých skladateľov a koncertných umelcov Lubomír Železný. Snímka: ČSTK

Zväz slovenských skladateľov v spolupráci so Zväzom českých skladateľov a koncertných umelcov a MDKO v Bratislave pripravili pri príležitosti 30. výročia Slovenského národného povstania a Roku českej hudby rad **výmenných koncertov**, ktoré dramaturgicky čerpajú z tvorby českých a slovenských skladateľov. Na prvom z týchto koncertov (10. IX. t. r.) predstavil sa v Zrkadlovej sieni ÚDPM KG popredný československý komorný súbor — **KVARTETO MESTA PRAHY: Břetislav Novotný** — I. husle, **Karel Přibyl** — II. husle, **Lubomír Malý** — viola a **Jan Širirc** — violončelo. Českí umelci popri kompozíciách **J. Haydna** (Sláčikové kvarteto B dur, op. 76) a **B. Smetanu** (Sláčikové kvarteto č. 2 d mol) predstavili početnému publiku aj reprezentanta súčasnej českej hudby — **LUBOMÍRA ŽELEZNÉHO** (snímka vľavo), jeho Kvintetom pre 2 husle, klarinet, violu a violončelo, v ktorom s Kvartetom mesta Prahy spoluúčinkoval **Jiří Stengl.** Prítomné obecenstvo aplaudovalo nielen interpretom a dielu, ale aj jeho autorovi, predsedovi Zväzu českých skladateľov a koncertných umelcov, ktorý sa tohto úspešného slávnostného podujatia zúčastnil.

Snímky: ČSTK

Odmeny skladateľom

Dňa 12. septembra t. r. bola na SHF milá slávnosť: predseda výboru SHF Pavol Bagin a riaditeľ SHF Alojz Stuška odovzdali ceny autorom, ktorí sa zúčastnili III. ročníka cyklickej skladateľskej súťaže na angažovanú tvorbu v piesňovom žánri. Odmenenými boli: **v kategórii piesní k oslavám 1. mája a iných významných štátnych a verejných príležitostí** — LADISLAV BURLAS (I. cena) za ženský zbor „Prvomájová" na báseň V. Reisela. **V kategórii piesní k občianskym príležitostiam a slávnostiam dostal** I. cenu Z. MIKULA za Štyri piesne milostné pre mezzosoprán, tenor a sláčikový orchester. **Tretia kategória: piesne vlastenecké, hrdinské a dumky, spomienkové — na významné a pamätné miesta odboja** — bola silne obsadená i odmenená. Prvú cenu dostal M. NOVÁK za Večer na Dumbieri (text M. Rúfus) a Ide predsa o tú trávu (text J. Štrasser), II. cenu dostali: B. TRNEČKA — Leninov živý dych (text J. Turan), M. NOVÁK Balada o čatárovi Michalovi Hrončekovi (text J. Štrasser) a I. BÁZLIK za pieseň V kronikách snehu (text J. Štrasser). Tretiu cenu získali M. NOVÁK — Čiapku dole daj (text Š. Ladižinský) a E. ŠTASSEL za pieseň Červenoarmejci (text J. Turan). **V kategórii mládežníckych piesní** dostal I. cenu P. ZELENAY, II. cenu V. MATUŠÍK a III. cenu T. SEIDMANN, A. BREZOVSKÝ a P. SMÉKAL. Poslednou kategóriou boli **piesne pre deti a školskú mládež.** Prvá cena nebola udelená. Druhú cenu dostali I. BÁZLIK za cyklus piesní pre deti V papierni, v tom bielom zámku a V. MATUŠÍK za 3 piesne pre detský zbor; III. cenu dostali I. HORVÁTH a M. BROŽ.

—r—

Igor Bázlik preberá fondovú odmenu z rúk Pavla Bagina, predsedu výboru SHF. Snímka: ČSTK

JUBILANTI

Dňa 20. septembra t. r. sa dožíva významného životného jubilea klavíristka HELENA GÁFFOROVÁ-MADAROVÁ. Narodila sa v Bratislave a vyrastala v hudobne výrazne orientovanej rodine. Počiatky hudobného vzdelania získavala pod dohľadom svojej tety — učiteľky klavírnej hry. V r. 1925-29 študovala u Š. Németha-Šamorínskeho na Mestskej hudobnej škole v Bratislave. Ešte ako študentka gymnázia začala v r. 1930 bohatú, dodnes trvajúcu koncertnú činnosť. Po maturite na gymnáziu (1932) absolvovala ako súkromná žiačka 4 ročníky Vysokej školy F. Liszta v Budapešti a potom (v r. 1935-37) študovala klavír u známeho maďarského skladateľa Bélu Bartóka. Pod jeho vedením absolvovala dva semestre profesorského kurzu.

Počas takmer 45-ročnej koncertnej činnosti sa uplatňovala ako znamenitá sólistka, s prof. Némethom interpretovala literatúru pre dva klavíre. Hoci do svojho repertoáru zaradila diela všetkých slohových epôch, osobným založením a umeleckým naturelom inklinuje predovšetkým k postromantickej a súčasnej klavírnej tvorbe. Je napr. nadšenou propagátorkou tvorby svojich bývalých pedagógov Š. Németha i B. Bartóka. Na margo jej zásluh treba pripísať i pedagogickú činnosť — súkromnú a na bývalej I. hudobnej škole v Bratislave. Od roku 1954 pôsobí ako odborná asistentka korepetície na VŠMU.

V súčasnosti sa venuje najmä komornej hre. Po niekoľkodesaťročnej praxi na tomto úseku má umelkyňa vo svojom koncertnom repertoári — okrem svetovej literatúry — takmer všetky slovenské diela pre rozličné nástroje so sprievodom klavíra. Okrem početných zahraničných umelcov spolupracovala takmer so všetkými slovenskými inštrumentalistami.

Je citlivou, vysoko kultivovanou komornou hráčkou, no napriek veľkej prispôsobivosti dokáže vždy vtlačiť svojmu klavírnemu partu pečať silnej umeleckej individuality. Jej hra je bohato dynamicky tieňovaná, štýlovo vytríbená, rytmicky pregnantná, precítená, ale vždy s racionálnym nadhľadom. Zaraďujeme ju do prvej garnitúry slovenských komorných hráčov.

Azda iba skromnej, nenávadnej a uzavretej povahe jubilantky môžeme pripísať, že sa H. Gáfforovej nedostalo doteraz za prikladnú, svedomitú a obetavú prácu s mladými i profesionálnymi umelcami, za propagáciu slovenskej inštrumentálnej tvorby doma i v zahraničí (NDR, Španielsko) zaslúženého uznania tak na pracovisku, ako aj od verejnosti.

VLADIMÍR ČÍŽIK

***

Pre nás, čo sme roky temer polovicu večerov v týždni prežívali na galérii — v starej budove opery Slovenského národného divadla — zdá sa skoro neuveriteľné, že náš Ondrej, Dalibor, Othello dospel už do bohato zrelého mužného veku. Až jednoduchá matematika rokov presvedčí, že čas letí a všeličo sa stáva živou minulosťou. Obdobie vrcholnej umeleckej kulminácie **dr. Gustáva Pappa** spája sa so sezónami druhej polovice päťdesiatych rokov a celého uplynulého desaťročia, s rokmi, v ktorých zárukou „veľkých" večerov v opere SND bola — okrem iných ukazovateľov — aj prítomnosť kvarteta výborných tenoristov. Mäkký lyrický tenor Andreja Kucharského nabral dramatické dimenzie a zaznieva na zahraničných javiskách, sladká belkantová fráza Imricha Jakubka bola navždy prerušená, iba šesť rokov trvalo bratislavské intermezzo majstra vysokých tónov Jiřího Zahradníčka. Dnes už z muškatierov stojí na javisku opery SND iba dr. Gustáv Papp, majster expresívneho spevácko-dramatického výrazu — premiérový Juro Jánošík a Beg Bajazid, Simonson (Vzkriesenie) a Fred (Mister Scrooge), Záboj (Svätopluk), Paľo (Figliar Geľo) a dr. Sigelius (Biela nemoc), Tóno (Rodina) a dr. Hellpach (Profesor Mamlock), klasický a do sfér interpretačného vzoru zasahujúci Ondrej z Krútňavy. Jeho zástoj pri úspešnom krste diel slovenskej národnej opery nemá pendanta.

Vari ešte väčšmi však zostávajú v pamäti Pappove postavy z oblasti českej a svetovej opernej klasiky: jeho vnútorným zápalom a tragickým pátosom prežiarený Dalibor, hrdinskejší a expresívnejší, než v lyrickej koncepcii Blachutovej a Žídkovej — podľa všetkého mäkší a zovnútornenejší, ako stanovila vzor heroická kreácia Burianova, či Schützova; Othello, ktorý svoj žiaľ a zhubnú vášeň vylieval na povrch v širokej citovej amplitúde hereckej i vokálnej; Herman, pohybujúci sa mátožne javiskom s tvárou a pohybmi maniaka a dokresľujúci duševné kŕče postavy expresívnym, vo volumene objemným a vo vysokej polohe dominujúcim speváckym prejavom; Laco — prostý dedinský mládenec, a predsa aristokrat ducha, tenor, ktorého melódia sa kráľovsky niesla nad ensemblom prvého dejstva, vybuchovala v nervných replikách a naberala evidentný citový náboj v jančákovsky silnej apoteóze záveru opery. Osobitnou kapitolou Pappovej umeleckej činnosti sú postavy z opier Richarda Wagnera. Škoda, že v Bratislave sme mohli zaregistrovať iba jeho Rienziho, Erika a Tannhäusera — v tejto svojej doméne vyžil sa umelec viac na scéne opery v Lipsku, kde bol v tenorových partoch opier bayreutského majstra častým hosťom a prvým Walterom z Majstrov spevákov pri znovuotvorení budovy opery.

Roky plynú. Na nepoznanie sa zmenilo prostredie bratislavských operných produkcií, mení sa súbor i obecenstvo. Sila nevšednej muzikality a interpretačnej inteligencie sála však z javiskových postáv dr. Gustáva Pappa doposiaľ. Priestory hľadiska zapĺňa stále jeho tenor príslovečnej farby a barytonálnych stredov, k postave pristupuje postava (naposledy charakterová figúrka černocha Petra v inscenácii Porgy a Bess), k tehličke tehlička. Pričinením poctivej práce umelca vyrastá pomaly monument — svedectvo o jednom z najpozoruhodnejších zjavov mladého slovenského operného umenia.

J. BLAHO

faže, ktorými je člen orchestra počas vykonávania svojej profesie vystavený.

V našom psychologickom výskume vychádzame z teoretických a praktických možností psychológie, vrátane metód a postupov so zameraním na konkrétne podmienky v Slovenskej filharmónii. Cieľom je komplexný prístup, čomu boli podriadené i jednotlivé čiastkové výskumné úlohy: popis práce, psychoprofesiografická analýza požiadaviek na pohybové, zmyslové, psychické vlastnosti a schopnosti hráčov orchestra (každá nástrojová skupina sledovaná zvlášť), ďalej analýza postojov členov orchestra, sledovanie vzťahu k rôznym faktorom pracovného prostredia (fyzikálne činitele, zdravotné otázky, organizácie práce, režim dňa, platové otázky, starostlivosť o zamestnancov, osobné motivačné faktory, postoje k dirigentom, štýlu a metódam ich práce a niektoré špecifické okruhy postojov. Vzhľadom na to, že orchester tvorí masa ľudí s pestrou paletou medziosobných väzieb, uskutočnili sme tiež analýzu sociálno-psychologickej atmosféry, použili sme sociometrickú metódu, ktorá nám dala prehľad o postavení jednotlivca v skupine, celkove v orchestri a súčasne o homogenite nástrojových skupín. Podarilo sa nám vytypovať i kritériá pracovného výkonu, ktoré sú obsiahnuté v novej metodike pracovného hodnotenia. Špeciálnu časť tvorí aplikácia psychologických testových metód (sčasti klinické, ale i labolatórne prístrojové skúšky), na základe ktorých chceme získať charakteristický psychologický profil (integrovaný komplex najdôležitejších vlastností a schopností) člena orchestra. Základom výskumu je štatisticko-matematické spracovanie získaných údajov. V dnešnom článku uvádzame iba časť výsledkov, týkajúcu sa bezprostredne potrebných psychosenzorických predpokladov (uvedené v poradí dôležitosti): ukazuje sa, že je to predovšetkým pohotovosť reakcií orchestrálneho hráča, rýchlosť, presnosť, spoľahlivosť nástupov, čo úzko súvisí s technickou pripravenosťou hráčov jednotlivých nástrojových skupín, ďalej sluchový zmysel, jemná sluchová diferenciácia, zmysel pre intonáciu, vnímanie tempa, rytmu a pod. Veľmi výraznou je i disciplinovanosť, schopnosť prispôsobiť sa požiadavkám dirigenta, rešpektovanie jeho predstáv, signálov, gesta, alebo iných príkazov. Sledovanie vzťahu dirigent — orchester je špecifickým problémom, ktorý je predmetom hlbšej analýzy. Považujeme ho za najkritickejšie miesto, nakoľko s úrovňou dirigenta, jeho štýlom a metódami práce úzko súvisí i efekt pracovného výkonu. Ďalšou z požiadaviek je odolnosť orchestrálneho hráča voči psychickej záťaži, ktorú podmieňujú rôzne negatívne vplyvy pracovného prostredia i vedomie kolektívnej a individuálnej zodpovednosti za výkon. K zvýšeniu koncentrácie, resp. odreagovaniu používajú napr. mnohí členovia orchestra Viedenských filharmonikov metódy autogénneho tréningu, rôznej svalovej relaxácie, jógy, prípadne zvláštnej organizácie životosprávy. Rozhodujúcimi sú tiež vôľové vlastnosti, schopnosť sústredenia, sebaovládania a sebastotožnenie s prácou. V pásme nami zistených požiadaviek profiluje tiež hmatový zmysel, citlivosť a jemnosť hmatu, rozsah vnímania, pozornosť zameraná na zložité koordinačno-motorické úkony, kolektívna súhra ...

PETER KRBAŤA

Upozorňujeme prispievateľov Hudobného života a všetkých čitateľov, že redakcia sa presťahovala na nasledujúcu adresu: Gorkého ul 17/VI., 893 36 Bratislava, tel. č. 382 34.

HUDOBNÝ ŽIVOT — dvojtýždenník. Vydáva Slovkoncert vo Vydavateľstve Obzor, n. p., ul. Čs. armády 29/a, 893 36 Bratislava. Vedúci redaktor: dr. Zdenko Nováček, CSc. Redakčná rada: Pavol Bagin, Ľubomír Čížek, prom. hist., Alojz Luknár, Miloš Jurkovič, Mária Kišoňová-Hubová, Zdenko Mikula, dr. Michal Palovčík, Ján Schultz, Jozef Sixta, Bohumil Trnečka. Adresa redakcie: Gorkého 17/VI., 893 36 Bratislava, telefón 382 34. Administrácia: Vydavateľstvo Obzor, n. p., ul. Čs. armády 29/a, 893 36 Bratislava. Inzertné oddelenie: Gorkého 17, 893 36 Bratislava. Tlačia Nitrianske tlačiarne, n. p., Nitra. Rozširuje PNS. Objednávky predplatiteľov prijíma PNS — Ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo námestie 48/IV 805 10 Bratislava. Objednávky odberateľov v zahraničí prijíma SLOVART, úč. spol., Leningradská ul. č. 11/I, 896 26 Bratislava. Cena jedného výtlačku 2,— Kčs. Neobjednané rukopisy sa nevracajú.
Indexné číslo: 45454 Registračné číslo: SÚTI 6/10

Stánok umenia

V rámci osláv 30. výročia Slovenského národného povstania bol 31. augusta t. r. slávnostný akt položenia základného kameňa Domu umenia v Piešťanoch. Tejto (nielen pre Piešťany, ale aj pre celú slovenskú kultúru) významnej udalosti sa zúčastnili popredné osobnosti nášho politického, hospodárskeho a kultúrneho života, na čele s predsedom Ústrednej kontrolnej a revíznej komisie ÚV KSS s. **Šalgovičom**, námestníkom ministra kultúry SSR s. dr. **Mravíkom**, námestníkom ministra stavebníctva SSR s. Ing. **Kinkom** a národným umelcom prof. dr. h. c. **Eugenom Suchoňom**, predsedom ZSS.

Slávnostný prejav pri kladení základného kameňa predniesol námestník ministra kultúry SSR dr. Jozef Mravík, ktorý zdôraznil priamu súvislosť medzi revolučným zápasom nášho ľudu v SNP a procesom všestranného kultúrneho rozvoja Slovenska, ktorého článkom bude aj výstavba Domu umenia v Piešťanoch. Na konkrétnych faktoch sa takto prejavuje nielen správnosť kultúrnej politiky komunistickej strany a socialistického štátu, ale aj reálne výsledky plnenia úloh XIV. zjazdu pri vytváraní predpokladov pre všestranný rozvoj nášho umenia. V mene pracovníkov nár. podniku Pozemné stavby Trnava prehovoril podnikový riaditeľ Ing. Viktor Jaborník, ktorý o. i. povedal: „Dovoľte, aby som ubezpečil v mene celého kolektívu podniku a osobitne nášho piešťanského závodu, ktorý je poverený výstavbou Domu umenia v Piešťanoch, že dielo postavíme kvalitne, v určenom termíne. Som presvedčený, že v našom snažení nájdeme účinnú pomoc projektanta, investora a najmä straníckych a štátnych orgánov kraja, okresu a mesta Piešťan. V programe slávnostného aktu vystúpil aj Slovenský filharmonický zbor, ktorý predniesol skladby Z. Mikulu a E. Suchoňa.

Položenie základného kameňa pre Dom umenia v Piešťanoch znamená veľmi významný krok k splneniu dávnej túžby a reálnej potreby tohoto svetoznámeho kúpeľného mesta, dejiska každoročného medzinárodného hudobného festivalu, ktorý v budúcom roku oslávi 20. výročie. Dnes už vyše 26-tisícové mesto, centrum kúpeľníctva, priemyslu, školstva i turistiky, patrí k najaktívnejším strediskám kultúrneho života na Slovensku. Svedčia o tom — okrem hudobného festivalu — mnohé ďalšie podujatia celoslovenského alebo priamo medzinárodného dosahu (pravidelné výstavy plastík Socha piešťanských parkov, prehliadky rozhlasových hier, televízne screeningy atď., pravidelný koncertný život atď.). Týmto podujatiam chýba doteraz vhodný priestor. Týka sa to najmä absolútneho nedostatku koncertných a divadelných siení, kvôli čomu sa symfonické koncerty doteraz musia konať v jedálni liečebného domu a operné i baletné predstavenia, ako aj vystúpenia hudobno-tanečných súborov v prírodnom amfiteátri, závislom na vrtochoch počasia.

Dlhoročné úsilie straníckych a štátnych funkcionárov mesta Piešťan, ich poslancov — s. Šalgoviča a prof. Suchoňa, ako aj ďalších straníckych, školských a umeleckých pracovníkov orgánov našlo teraz plnú podporu vo vláde SSR. Jej rozhodnutím sa generálnym investorom Domu umenia stalo **Ministerstvo kultúry SSR** a realizácia tejto úlohy bola zaradená medzi centrálne posudzované akcie. Význam Domu umenia i plánované finančné náklady (vyše 58 mil. Kčs) ho takisto radia k najvýznamnejším investičným úlohám v oblasti kultúry pre najbližšie roky.

Projekt Domu umenia, ktorého autorom je Ing. arch. **Ferdinand Milučký**, laureát Št. ceny KG, ráta s jeho mnohostranným využitím. Veľká sála s kapacitou 630 miest bude slúžiť pre symfonické koncerty, spevoherné, baletné i činoherné predstavenia, ako aj pre premietanie širokouhlých filmov. Malá sála (75 miest) je určená pre komorné podujatia — koncerty, screeningy, umelecké a vedecké sympóziá atď. Okrem týchto dvoch sál bude v Dome umenia výstavná sieň pre komorné výstavy obrazov, plastík, umeleckých fotografií atď. Dom umenia bude vybavený najmodernejšou divadelnou technikou a elektroakustickými zariadeniami pre premietanie a prehrávanie, ako aj zariadením pre kabínové tlmočenie.

Výstavba Domu umenia, s ktorou sa začalo hneď po položení základného kameňa a na ktorej sa pri náročnom zakladaní spodnej stavby ako subdodávatelia zúčastňujú aj pracovníci Priemyselných stavieb z Otrokovíc, sa uskutočňuje vo veľmi peknom komunikačne dobre prístupnom prírodnom prostredí. Dom umenia bude stáť medzi kúpeľným parkom a hrádzou derivačného kanála Váhu, za dnešným prírodným amfiteátrom a tenisovými dvorcami, v bezprostrednej blízkosti liečebného domu Slovan. Po definitívnom premostení Váhu sa podstatne zlepší aj existujúce spojenie medzi liečebnými ústavmi na kúpeľnom ostrove.

Priamym investorom Domu umenia je — z rozhodnutia Ministerstva kultúry SSR — **Slovenská filharmónia.** Vo chvíli, keď vstupuje do druhého štvrťstoročia svojej existencie, prevzala takto Slovenská filharmónia úlohu, ktorá sa vymyká z rámca jej primárneho poslania. Robí tak vo vedomí, že výstavba Domu umenia je kultúrno-spoločenskou nutnosťou a že účasťou na tejto výstavbe poslúži potrebám a záujmom celej slovenskej kultúry — tak ako jej slúžila a bude naďalej slúžiť svojou umeleckou činnosťou.

—ly—

Projekt Domu umenia v Piešťanoch. Autor: Ing. arch. F. Milučký.

Najkrajšie zážitky so SF

(Dokončenie z 2. str.)

ných vystúpení nášho orchestra doma i za hranicami zostáva pre mňa podnes najsilnejším zážitkom prvý koncert Komorného orchestra SF dňa 18. XI. 1949 vo veľkej dvorane Vládnej budovy a premiéra 9. Beethovenovej symfónie — za spoluúčinkovania popredných slovenských spevákov a už v tom čase vynikajúceho Zmiešaného zboru Čs. rozhlasu v Bratislave pod vedením Václava Talicha. Za tri roky svojho pôsobenia v SF dokázal doposiaľ ako jediný neuveriteľné: vytvoriť, vďaka svojmu umeleckému a pedagogickému géniu z pôvodne 48 hudobníkov už za 10 týždňov orchester medzinárodnej povesti, ktorého úroveň z koncertu na koncert rástla. Nie v poslednom rade znamenala práca s Talichom „vysokú školu orchestrálneho umenia" na základe ktorej medzičasom vyrástla celá nová generácia vynikajúcich slovenských orchestrálnych umelcov, dnes vyše 100-členného reprezentačného orchestra.

MELÁNIA KUŠNÍROVÁ, tajomníčka orchestra, zasl. pracovníčka SF:

— Stála som pri zrode Slovenskej filharmónie. I jeden rok v živote takého telesa, akým je SF má dostatok rôznych udalostí a spomienok — nie to štvrťstoročie. Skutočne neviem, kde hľadať najsilnejší zážitok. Či v rokoch zrodu, poznačených personálnymi, organizačnými a najmä priestorovými ťažkosťami, alebo dnes, keď sa Slovenská filharmónia stala duchovným majetkom nášho ľudu. Napriek radostným momentom mnohorakého obsahu, najmilšími sa mi zdajú prvé neisté kroky, plné tvrdej práce. Usporiadanie koncertov v Bratislave, prvé hudobné letá v Trenčianskych Tepliciach a v krajských mestách Slovenska, kde sme sa snažili získať pre počúvanie symfonickej tvorby posluchačov z rôznych profesií, koncerty v zahraničí, hrejivé ohlasy zahraničnej tlače a divákov — to všetko zatieňuje duševné vypätie, bez ktorého sa neobíde ani jeden zahraničný zájazd. A toto všetko vytvára môj veľký životný zážitok v SF. Ďalšie roky očakávam s optimizmom a už dnes sa teším, že naša filharmónia dostane raz nový kultúrny stánok.

ĽUDOVÍT BUCHTA, člen SFZ, vedúci tenorovej skupiny:

— Aj keď hlavné oslavy sú sústredené na orchester, predsa sa pripájam v spomienkach na najkrajšie zážitky so SF s orchestrom, ktorej náš zbor neraz spoluúčinkoval. Nezabudnuteľné dojmy mám z vystúpenia v IX. Beethovenovej symfónii s V. Talichom. H. Abendrothom, L. Rajterom, spomínam na Suchoňov Žalm zeme podkarpatskej s dirigentom Ladislavom Slovákom a sólistom Jankom Blahom, takisto na Slovákovo naštudovanie Honeggerovej Jany z Arcu, alebo Stravinského Svadby a pod. Pri týchto úspechoch si uvedomujem, že je to zásluha našej socialistickej spoločnosti, ktorá vytvorila podmienky pre rozvoj hudobného umenia. Úspechy SF v západonemeckom Ottobeurene v rámci olympijských hier s Beethovenovou IX. symfóniou (pred 5000 náročnými poslucháčmi!), kedy dirigoval Ladislav Slovák, ale i všetky ďalšie zájazdy s orchestrom i samostatne — SFZ (v Miláne, v Budapešti, v Sofii, v Berlíne, vo Varšave, v Ríme, v Leningrade, v Moskve) to sú zážitky, ktoré nielen tešia, ale i zaväzujú.

FERDINAND GABRIEL, kontrabasista, zasl. člen SF:

— Začnem myšlienkou spisovateľa Jindřicha Šimona Baara: „Spomienky sú také, ako ovocie, čím sú staršie, tým sú sladšie" Už tá skutočnosť, že v r. 1949 vznikla Slovenská filharmónia, o čo sme sa každý svojím spôsobom veľa rokov snažili, patrí medzi najkrajšie zážitky. Veď tieto túžby neboli zbytočné! Priznám, mali sme i zmiešané pocity — veď tu bolo lúčenie s predchádzajúcim pracoviskom a nutnosť ísť stále kupredu. No ďalšia cieľavedomá práca dala do normálnych koľají aj túto psychologickú stránku. Na prvej umeleckej porade, ktorú zvolal národný umelec prof. Václav Talich, boli vytýčené ďalšie ciele: prehlbovať umelecké majstrovstvo a vyvinúť iniciatívu na hudobných učilištiach, aby sa mohlo kvalitne doplniť nielen naše umelecké teleso. Po každej skúške i koncerte sme mali pocit dobre vykonanej práce. Majster Talich pracoval účelne tak, ako sa má robiť s novým rodiacim sa telesom. S vedúcimi skupín nacvičoval vo voľnom čase komornú hudbu. Tak som sa zúčastnil štúdia Beethovenovho Septeta Es dur. Bol to krásny výkon, ktorý sme niekoľkokrát zreprízovali. Potom nasledovala Sonatina pre 11 nástrojov od Alexandra Albrechta, ktorú sme o niekoľko rokov neskôr nahrali na gramoplatne pod vedením šéfdirigenta Ladislava Slováka. Práca v komorných združeniach patrí medzi najkrajšie zážitky vôbec. Spomínam i na prvé vystúpenie v pražskom Dome umelcov pod taktovkou dr. Ľudovíta Rajtera, kde sme zanechali dobrý dojem interpretáciou slovenskej hudby.

JÁN PORGES, chorovod basovej skupiny SFZ, zasl. člen SF:

— Najkrajšie zážitky pre mňa boli v období začiatkov, kedy každá skúška, koncert a nahrávka boli sviatkom. Možno je to až smiešne, no naše prvé zájazdy do Banskej Bystrice alebo Žiliny boli vtedy pre mňa väčším zážitkom ako tie nasledujúce do veľkých európskych hudobných centier. Bolo to obdobie mladého nadšenia pre umenie, ktoré zostane v mojich spomienkach ako najkrajšie.

ALŽBETA RAJTEROVÁ, dramaturgička SF:

— Pekných zážitkov je veľa. Málokto z návštevníkov Slovenskej filharmónie vie, ako ťažko sa rodí dramaturgický plán, koľko problémov, neistôt a neraz rozčarovaní je okolo zabezpečenia jediného koncertu. Často sa stane, že dirigent krátko pred terminom odriekne koncert ako to bolo napr. v r. 1963 pred plánovaným koncertným predvedením Wagnerovej opery Tristan a Izolda. Nakoľko sme chceli zachovať program, museli sme hľadať dirigenta, ktorý má dielo v repertoári, no súčasne nemá problémy s docestovaním na termín. To si vyžaduje — nielen v danom prípade — pohotovosť, fantáziu a množstvo telefonátov prostredníctvom ktorých sa napr. diktovali škrty v rozsiahlej partitúre. Ďalšie problémy so sólistami, náročnosť diela, zmenšený počet skúšok spôsobili, že sme s mimoriadnym napätím očakávali koncert, ktorého úroveň napokon — vďaka úsiliu orchestra a majstrovstvu zastupujúceho dirigenta — predčila všetky naše predstavy. Z množstva podobných prípadov spomeniem ešte históriu koncertu s dirigentom S. Celibidachem. Umelec po niekoľkoročnom úsilí z našej strany konečne ponúkol svoje voľné termíny na jar 1973, ale v čase, kedy plán sezóny bol dávno hotový. Okrem celého radu na seba naväzujúcich zmien a problémov s upresnením termínu (chceli sme uskutočniť koncert v období Pražskej jari, aby sme ho mohli zopakovať v rámci našich vystúpení na tomto festivale), bolo treba vyhovieť nie malým umeleckým podmienkam dirigenta, ktoré sa dotýkali predovšetkým obsadenia orchestra a nadmerného počtu skúšok. V zabehanej prevádzke to nie je také jednoduché, ako sa na prvý pohľad zdá. Postupne sme sa dohodli i na programe, pričom sme rešpektovali aj požiadavky z Prahy. Vznikla tak pomerne rozsiahla korešpondencia, zložená z radu listov a telegramov, ktoré obsahovali aj otázky okolo notového materiálu. Keď sme si konečne vydýchli, dúfajúc, že viac problémov sa nevyskytne, poslal dirigent — 10 dní pred prvým bratislavským vystúpením — telegram, ktorým prakticky zrušil svoje vystúpenia so SF. Keďže bol v tom čase na koncertnom zájazde vo Švajčiarsku a v Taliansku, museli sme ho doslova hľadať. Konečne sme prostredníctvom telefónu zistili, že príčinou odrieknutia boli zdanlivo neriešiteľné problémy okolo získania československého víza v Paríži. Po konzultácii so sekretariátom Pražskej jari sme umelca prehovorili na to, aby do Prahy priletel bez víza: pikantné bolo, že dirigent po odchode z Paríža, nepočítajúc už s návštevou ČSSR, nemal u seba ani pas! Tento problém si však už vyriešil sám. Vďaka pomoci našich orgánov a dobrej vôli dirigenta sme ho v Bratislave včas privítali. Koncerty s Celibidachem patrili k najväčším umeleckým zážitkom v histórii SF. O tom, že prácu s našim orchestrom nepovažoval za zbytočnú, svedčí skutočnosť, že nedávno opäť ponúkol svoje voľné termíny pre jednu z budúcich sezón SF.

BOHUMIL TRNEČKA, člen orchestra SF:

— O umeleckých zážitkoch sa poslucháči dozvedia z novín, no menej sa vie o udalostiach humorných, ktoré sa stanú niekedy celkom neočakávane. Tak si spomínam, že kedysi v prvých rokoch existencie SF sme mali hrať pri príležitosti bulharského štátneho sviatku aj našu a bulharskú hymnu. Na koncerte si časť orchestra — sláčiky a drevá — dali na pulty našu hymnu, druhá časť orchestra — plechy a bicie nástroje — zasa bulharskú hymnu, v domnení, že na počesť bulharského sviatku treba hrať ako prvú hymnu bulharskú. Pri prvom dirigentovom geste spustili obe skupiny to svoje, samozrejme, každá v inej tónine. Po zúfalých gestách dirigenta sa podarilo o nejaký čas umlčať plechy a tak „zvíťazila" naša hymna — interpretovaná sláčikmi a drevami, ku ktorým sa neskôr pridali aj ostatné nástroje. Netreba zdôrazňovať, že podobný prípad sa už v histórii SF neopakoval...

MILAN DUNAJSKÝ, člen SFZ:

— Diferencovať spolužitie celku do jediného zážitku asi nedokážem. Cením si priateľský odozvu činnosti zboru medzi členmi orchestra, ktorý si vážim ako vyspelý reprezentačný kolektív. Pracujem i v základnej organizácii ROH pri SF a stretávam sa na každom kroku s ozajstnou kolegiálnosťou i porozumením pre svoju drobnú odborársku činnosť. Túto odozvu považujem za úprimné ocenenie snahy nielen mojej, ale každého, kto sa snaží robiť všetko dobre a kvalitne pre život v SF. Pracovné stretnutia na koncertnom pódiu sú vlastne vyvrcholením týchto každodenných kontaktov, ktoré prežívam medzi jubilantom. Pri 25-ročnom výročí prajem preto orchestru to najlepšie, veľa úspechov a radosť z práce.

—mm—